Albert Camus

CALIGULA

Piesă în patru acte

PERSONAJELE

CALIGULA
CAESONIA
HELICON
SCIPIO
CHEREA
SENECTUS, patricianul bătrân
METELLUS
LEPIDUS, patricieni
OCTAVIUS
PATRICIUS, intendentul palatului
MEREIA
MUCIUS
PRIMUL SOLDAT
AL DOILEA SOLDAT
PRIMUL SLUJITOR
AL DOILEA SLUJITOR
AL TREILEA SLUJITOR
SOŢIA LUI MUCIUS
PRIMUL POET
AL DOILEA POET
AL TREILEA POET
AL PATRULEA POET
AL CINCILEA POET
AL ŞASELEA POET

Acţiunea se desfăşoară în palatul lui Caligula. Un interval de trei ani desparte primul act de actele următoare.

ACTUL ÎNTÂI

Scena I

Câţiva patricieni, dintre care unul foarte bătrân, sunt adunaţi într-o sală a palatului şi dau semne de nervozitate.

PRIMUL PATRICIAN: Tot nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimic dimineaţa, nimic seara.

AL DOILEA PATRICIAN: De trei zile, nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Cercetaşii se duc, cercetaşii se-ntorc.

Dau din cap şi spun: „Nimic".

AL DOILEA PATRICIAN: Au cutreierat peste tot, nu mai e nimic de făcut.

PRIMUL PATRICIAN: De ce vă-ngrijoraţi dinainte? S-aşteptăm. Poate că se-ntoarce aşa cum a plecat.

PATRICIANUL BĂTRÂN: L-am văzut când ieşea din palat. Avea o privire ciudată.

PRIMUL PATRICIAN: Eram şi eu de faţă şi l-am întrebat ce are.

AL DOILEA PATRICIAN: Ţi-a răspuns?

PRIMUL PATRICIAN: Un singur cuvânt: „Nimic".

Pauză. *Intră Helicon*, *mâncând ceapă*.

AL DOILEA PATRICIAN (*tot nervos*): E-ngrijorător.

PRIMUL PATRICIAN: Ei, toţi tinerii sunt la fel.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Sigur, vârsta le şterge pe toate.

AL DOILEA PATRICIAN: Crezi?

PRIMUL PATRICIAN: Să sperăm c-o să uite.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Bineînţeles! Una pierdută, alte zece în loc.

HELICON: De unde aţi scos-o că-i vorba de dragoste?

PRIMUL PATRICIAN: Şi-atunci, ce altceva?

HELICON: Ficatul, poate. Sau simplul dezgust de a da zilnic ochii cu voi. I-am suporta mai uşor pe contemporanii noştri, dacă şi-ar schimba din când în când mutrele. Numai că meniul nu prea se schimbă. Mereu aceeaşi tocană.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Eu prefer să cred că-i vorba tot de dragoste. E mai înduioşător.

HELICON: Şi liniştitor, mai ales, cu atât mai liniştitor. E soiul de boli care nu-i cruţă nici pe inteligenţi, nici pe imbecili.

PRIMUL PATRICIAN: Numai că, din fericire, suferinţele nu ţin o veşnicie. Tu ai fi în stare să suferi mai mult de un an?

AL DOILEA PATRICIAN: Eu, nu.

PRIMUL PATRICIAN: Nimeni n-are această putere.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Viaţa ar deveni de nesuportat.

PRIMUL PATRICIAN: Pe drept cuvânt. Uitaţi-vă la mine, anul trecut mi-a murit nevasta. Am plâns foarte mult, şi apoi am uitat… Din când în când sunt trist. Dar, la urma urmei, nu-i nimic.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Natura le rânduieşte bine pe toate.

HELICON: Şi totuşi, când mă uit la voi, am impresia că mai şi

greşeşte uneori.

Intră Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ei?

CHEREA: Tot nimic.

HELICON: Calmi, domnilor, păstraţi-vă calmul. Cel puţin, aparenţele să le salvăm. Doar imperiul roman noi suntem. Dacă noi ne pierdem cu firea, imperiul îşi pierde capul. Or, nu-i momentul, credeţi-mă! Şi pentru început, haideţi la masă, imperiului o să-i meargă mai bine.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Chiar aşa, să nu dăm vrabia din mână pe cea de pe gard.

CHEREA: Mie povestea asta nu-mi place. Toate mergeau însă prea bine. Acest împărat era desăvârşit.

AL DOILEA PATRICIAN: Da, exact cum trebuie să fie: scrupulos şi lipsit de experienţă.

PRIMUL PATRICIAN: La urma urmei, ce-i cu voi şi de ce vă tânguiţi atâta? Nimic nu-l împiedică să fie tot cum a fost. O iubea pe Drusilla, de acord. În definitiv, era sora lui. Şi-aşa şi e prea mult că şi-o făcuse amantă. Dar să dai Roma peste cap numai fiindcă Drusilla a murit, mi se pare că-ntrece măsura.

CHEREA: Tocmai de aceea. Mie povestea asta nu-mi place, iar fuga lui nu-mi prevesteşte nimic bun.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, fără foc nu iese fum.

PRIMUL PATRICIAN: În orice caz, interesele statului nu pot admite un incest care ia proporţii de tragedie. Incestul, fie, dar discret.

HELICON: Numai că, ştiţi, vrând-nevrând, incestul face totdeauna şi puţin zgomot. Patul scârţâie, dacă-mi daţi voie să mă exprim aşa. De altfel, de unde aţi scos-o că-i vorba de Drusilla?

AL DOILEA PATRICIAN: Atunci, ce să fie?

HELICON: Ghiciţi. Şi luaţi aminte că-n nenorocire e ca şi-n căsătorie, îţi închipui că alegi, dar până la urmă eşti tu alesul. Asta e, nu poţi face nimic. Caligula e nefericit, dar poate că nici nu ştie de ce! S-o fi simţit prins în capcană şi-atunci a fugit. Nici noi n-am fi făcut altfel. Uite, eu, care vă vorbesc, dacă aş fi putut să-mi aleg tatăl, nu m-aş mai fi născut.

Intră Scipio.

Scena II

CHEREA: Ce s-aude?

SCIPIO: Tot nimic. Nişte ţărani susţin că l-au văzut ieri noapte, pe undeva pe-aproape, alergând prin furtună.

Cherea revine în mijlocul senatorilor. *Scipio îl urmează*.

CHEREA: Scipio, au şi trecut trei zile?

SCIPIO: Da. Eram de faţă, însoţindu-l ca de obicei. S-a apropiat de corpul Drusillei. L-a atins cu două degete. Apoi a căzut pe gânduri, întorcându-se pe loc, şi a ieşit cu pas liniştit. De-atunci, gonim pe urmele lui.

CHEREA (*dând din cap*): Băiatului ăstuia prea-i plăcea literatura.

AL DOILEA PATRICIAN: La vârsta lui, e şi firesc.

CHEREA: Dar nu-i de rangul lui. Un împărat artist nu-i de conceput. Desigur c-am avut şi dintr-ăştia, unul sau doi. Oi râioase găseşti peste tot. Dar aceia, cel puţin, au avut bunul simţ să rămână funcţionari.

PRIMUL PATRICIAN: Era mai odihnitor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Fiecare cu meseria lui.

SCIPIO: Cherea, ce putem face?

CHEREA: Nimic.

AL DOILEA PATRICIAN: S-aşteptăm. Dacă nu se-ntoarce, va trebui înlocuit. Fie vorba-ntre noi, nu ducem lipsă de împăraţi.

PRIMUL PATRICIAN: Nu, doar de caractere ducem lipsă.

CHEREA: Şi dacă se-ntoarce prost dispus?

PRIMUL PATRICIAN: Pe cinstea mea, deocamdată tot copil e, aşa c-o să-l facem s-asculte de glasul raţiunii.

CHEREA: Şi dacă rămâne surd la glasul raţiunii?

PRIMUL PATRICIAN (*râzând*): Ei bine! N-am scris eu, pe vremuri, un tratat despre lovitura de stat?

CHEREA: Fireşte, dacă va trebui! Dar aş prefera să rămân la cărţile mele.

SCIPIO: Pe mine vă rog să mă scuzaţi.

Iese.

CHEREA: S-a şifonat.

PATRICIANUL BĂTRÂN: E un copil. Tinerii se simt solidari.

HELICON: Solidari sau nu, tot vor îmbătrâni odată.

Apare un soldat din gardă.

SOLDATUL: Caligula a fost văzut în grădina palatului.

Ies toţi.

Scena III

Câteva clipe scena rămâne goală. Prin stânga se strecoară pe furiş Caligula. Privirea îi este rătăcită, e murdar, are părul îmbibat cu apă şi picioarele stropite cu noroi. Îşi duce de mai multe ori mâna la gură. Se îndreaptă spre oglindă şi, de îndată ce îşi vede propria imagine, se opreşte. Mormăie ceva nedesluşit, apoi se aşază în dreapta, cu braţele atârnând între genunchii depărtaţi-Prin stânga apare Helicon. Zărindu-l pe Caligula, se opreşte la extremitatea scenei şi-l observă în tăcere. Caligula se întoarce şi-l vede.

Pauză.

Scena IV

HELICON (*dintr-o margine a scenei spre cealaltă*): Bună ziua, Caius.

CALIGULA (*firesc*): Bună ziua, Helicon.

Tăcere.

HELICON: Pari obosit.

CALIGULA: Am umblat mult.

HELICON: Da, absenţa ta a durat cam mult.

Tăcere.

CALIGULA: Mi-a fost greu să găsesc.

HELICON: Ce anume?

CALIGULA: Ceea ce voiam.

HELICON: Şi ce voiai?

CALIGULA (*la fel de firesc*): Luna.

HELICON: Poftim?

CALIGULA: Da, voiam luna.

HELICON: Aha! (*Tăcere, Helicon se apropie.*) Ce să faci cu ea?

CALIGULA: Ei bine!... E unul dintre lucrurile pe care nu le am.

HELICON: Bineînţeles. Şi-acum, totul e-n ordine?

CALIGULA: Nu, n-am reuşit s-o am.

HELICON: Asta e mai prost.

CALIGULA: Da, de asta şi sunt obosit. (*Pauză.*) Helicon!

HELICON: Da, Caius.

CALIGULA: Gândeşti, pesemne, că sunt nebun.

HELICON: Ştii bine că eu nu gândesc niciodată. Sunt prea inteligent pentru aşa ceva.

CALIGULA: Da. În sfârşit! Dar nu sunt nebun, ba, dimpotrivă, niciodată n-am fost mai chibzuit. Doar că am simţit deodată nevoia de imposibil. (*Pauză.*) Lucrurile, aşa cum sunt, nu mi se par satisfăcătoare.

HELICON: E o părere destul de răspândită.

CALIGULA: Adevărat. Dar până acum n-am ştiut. Acum ştiu. (*Tot firesc*.) Lumea, aşa cum e făcută, nu-i de suportat. Iată de ce am nevoie de lună sau de fericire, sau de nemurire, de orice lucru oricât de nebunesc, numai să nu aparţină acestei lumi.

HELICON: E un raţionament logic. Deşi, în general, nu poate fi susţinut până la capăt.

CALIGULA (*ridicându-se, dar cu aceeaşi simplitate*): Nu ştii nimic. Tocmai fiindcă nu poate fi susţinut până la capăt, nici nu obţii nimic. Dar poate că va fi suficient dacă rămâi, până la capăt, logic. (*Se uită la Helicon*.) Ştiu ce-ţi trece prin minte. Câtă zarvă pentru moartea unei femei! Nu, nu-i vorba de asta. Mi-amintesc, într-adevăr, că acum câteva zile o femeie pe care o iubeam a murit. Dar ce e iubirea? Un lucru de nimic. Moartea asta nu-nseamnă nimic, ţi-o jur; nu-i decât semnul unui adevăr care face ca luna să-mi fie necesară. E un adevăr foarte simplu şi foarte limpede, oarecum stupid, dar greu de descoperit şi greu de suportat.

HELICON: Şi-n ce constă acest adevăr, Caius?

CALIGULA (*întors cu spatele, pe un ton neutru*): Oamenii mor şi nu sunt fericiţi.

HELICON (*după o pauză*): Să fim serioşi, Caius, e un adevăr cu care oamenii se-mpacă foarte bine. Uită-te în preajma ta! Asta nu-i împiedică să mănânce.

CALIGULA (*cu o izbucnire neaşteptată*): Atunci toate din preajma mea sunt minciună şi eu vreau ca oamenii să trăiască potrivit adevărului! Şi singurul care posedă mijloacele de a-i face să trăiască potrivit adevărului sunt eu. Fiindcă eu ştiu ce le lipseşte, Helicon. Oamenii sunt lipsiţi de posibilitatea cunoaşterii, le lipseşte profesorul care să le vorbească în cunoştinţă de cauză.

HELICON: Caius, să nu te superi pentru ce-ţi voi spune. Dar, mai întâi, ar trebui să te odihneşti.

CALIGULA (*aşezându-se cu blândeţe*): Nu-i cu putinţă, Helicon, niciodată n-o să mai fie cu putinţă.

HELICON: De ce?

CALIGULA: Dacă dorm, cine o să-mi dea luna?

HELICON (*după o clipă de tăcere*): Asta-i adevărat.

Cu un efort evident, Caligula se ridică.

CALIGULA: Ascultă, Helicon! Aud glasuri şi zgomot de paşi.

Ţine-ţi gura şi uită că m-ai văzut!

HELICON: Am înţeles.

Caligula se îndreaptă spre ieşire. *Se întoarce*.

CALIGULA: Şi, te rog, de azi înainte, ajută-mă!

HELICON: Caius, n-am niciun motiv să n-o fac. Dar ştiu destul de multe lucruri şi mă interesează foarte puţine. În ce privinţă aş putea să te-ajut?

CALIGULA: A imposibilului.

HELICON: Îmi voi da toată silinţa.

Caligula iese. *Intră repede Scipio şi Caesonia*.

Scena V

SCIPIO: Nu-i nimeni. Helicon, nu l-ai văzut?

HELICON: Nu.

CAESONIA: Helicon, chiar nu ţi-a spus nimic înainte de a fugi?

HELICON: Nu sunt confidentul lui, sunt spectatorul lui. E mai înţelept.

CAESONIA: Te rog!

HELICON: Scumpă Caesonia, Caius e un idealist, toată lumea o ştie. Aşadar, încă n-a înţeles. Eu da, pentru asta nici nu mă ocup de nimic. Dar Caius, dacă-ncepe să înţeleagă, e gata dimpotrivă, fiindcă are o inimioară atât de bună, să se ocupe de toate. Şi numai zeii ştiu cât o să ne coste acest lucru. Dar, permiteţi, m-aşteaptă masa.

Iese.

Scena VI

Caesonia se aşază, *obosită*.

CAESONIA: Un soldat din gardă l-a văzut trecând. Dar Roma întreagă îl vede pe Caligula peste tot. În schimb, Caligula nu vede peste tot decât ideea lui.

SCIPIO: Ce idee?

CAESONIA: De unde s-o ştiu, Scipio?

SCIPIO: Drusilla?

CAESONIA: Cine-ar putea s-o spună? Adevărul e că a iubit-o. Şi tot atât de adevărat e că-i groaznic să vezi murind azi ce strângeai în braţe ieri.

SCIPIO (*timid*): Dar tu?

CAESONIA: O! Eu sunt o legătură veche.

SCIPIO: Caesonia, trebuie să-l salvăm.

CAESONIA: Aşadar, ţii la el?

SCIPIO: Ţin la el. A fost bun cu mine. M-a încurajat şi ştiu pe de rost câteva dintre opiniile lui. Îmi spunea că viaţa nu-i defel uşoară, dar religia, arta şi iubirea ne ajută s-o îndurăm. Susţinea adesea că a-l face pe altul să sufere e singurul mod de a greşi. Voia să fie un om drept.

CAESONIA (*ridicându-se*): Nu-i decât un copil. (*Merge până la oglindă şi se priveşte*.) N-am avut niciodată alt zeu decât trupul meu şi tocmai pe acest zeu aş vrea să-l rog azi să mi-l dea înapoi pe Caius.

Intră Caligula. *Zărindu-i pe Caesonia şi pe Scipio*, *şovăie şi-i gata să se retragă*. *Dar în aceeaşi clipă*, *de partea cealaltă apar patricienii*: *şi intendentul palatului*. *Se opresc*, *contrariaţi*. *Caesonia se întoarce*. *Aleargă*, *împreună cu Scipio*, *spre Caligula*. *Acesta*, *cu un gest*, *îi opreşte locului*.

Scena VII

INTENDENTUL (*cu o voce nesigură*): Noi te… te căutam, Cezar.

CALIGULA (*cu un glas tăios şi schimbat*): Văd.

INTENDENTUL: Noi… vreau să zic…

CALIGULA (*brutal*): Ce vreţi?

INTENDENTUL: Eram îngrijoraţi, Cezar.

CALIGULA (*înaintând spre el*): Cu ce drept?

INTENDENTUL: Eh! hm… (*Inspirat deodată şi foarte repede*.) În sfârşit, oricum, să ştii că ai de rezolvat câteva chestiuni privitoare la tezaurul public.

CALIGULA (*izbucnind într-un râs nestăvilit*): Tezaurul? Sigur că da, mai e vorbă, tezaurul e ceva capital.

INTENDENTUL: Desigur, Cezar.

CALIGULA (*continuând să râdă*, *către Caesonia*): Draga mea, nu-i aşa că tezaurul e ceva foarte important?

CAESONIA: Nu, Caligula, e ceva secundar.

CALIGULA: Pentru că nu te pricepi. Tezaurul e de-un interes copleşitor. Toate sunt importante: finanţele, moralitatea publică, politica externă, aprovizionarea armatei şi legile agrare! Repet, toate sunt de un interes capital şi toate stau pe-acelaşi plan: măreţia Romei şi crizele tale de artrită. Ah! o să mă ocup de toate astea. Ascultă, intendent!

INTENDENTUL: Te-ascultăm.

Patricienii se apropie.

CALIGULA: Tu îmi eşti credincios, nu-i aşa?

INTENDENTUL: (*pe un ton de reproş*): Cezar!

CALIGULA: Ei bine, am să-ţi împărtăşesc un plan. În doi timpi, noi vom da peste cap întreaga economie politică. Te voi lămuri, intendent... după ce patricienii au să iasă afară.

Patricienii ies.

Scena VIII

Caligula se aşază lângă Caesonia.

CALIGULA: Fii atent! mai întâi, toţi patricienii, toţi cetăţenii imperiului care poseda oarecare avere – mică sau mare, pentru mine-i totuna – vor trebui, obligatoriu, să-şi dezmoştenească copiii şi să-şi facă imediat testamentele în favoarea statului.

INTENDENTUL: Dar, Cezar...

CALIGULA: Încă nu ţi-am dat cuvântul. Pe măsura nevoilor noastre, vom trimite aceste persoane la moarte după o listă pe care vom întocmi-o în mod arbitrar. La nevoie, vom putea schimba această listă tot arbitrar. Iar noi vom moşteni.

CAESONIA (*îndepărtându-se*): Ce te-a apucat?

CALIGULA (*netulburat*): Ordinea execuţiilor n-are, într-adevăr, nicio importanţă. Sau, mai bine zis, execuţiile sunt de importanţă egală, ceea ce demonstrează că, de fapt, n-au niciuna. De altminteri, sunt la fel de vinovaţi şi unii, şi alţii. Pe de altă parte ia aminte că nu-i mai necinstit să-i jefuieşti direct pe cetăţeni decât să strecori taxe indirecte în preţul merindelor de care nu se pot lipsi. A guverna înseamnă a fura, toată lumea o ştie. Dar e vorba de felul în care-o faci. În ceea ce mă priveşte, voi fura deschis. S-a isprăvit cu micile profituri. (*Cu asprime, către intendent.*) Vei executa aceste porunci fără întârziere. Locuitorii Romei să-şi semneze testamentele până deseară, cei din provincii – cel mai târziu într-o lună. Trimite curieri!

INTENDENTUL: Cezar, nu-ţi dai seama...

CALIGULA: Imbecilule, ia aminte! Dacă tezaurul are vreo importanţă, atunci viaţa omenească n-are niciuna. Asta e limpede. Toţi cei care gândesc ca tine trebuie să admită acest raţionament şi să considere viaţa lor egală cu zero de vreme ce consideră că banii sunt totul. De fapt, eu am hotărât să fiu logic şi, pentru că puterea stă în mâinile mele, veţi vedea cât o să vă coste această logică. Îi voi extermina pe toţi cei care mă contrazic şi, odată cu ei, contradicţiile. La nevoie, voi începe cu tine.

INTENDENTUL: Cezar, bunăvoinţa mea nu se discută, ţi-o jur.

CALIGULA: Nici a mea, crede-mă! Dovadă c-am acceptat punctul

tău de vedere şi mi-am făcut din tezaurul public un obiect de meditaţie. La urma urmei, să-mi mulţumeşti că m-am prins în jocul tău şi joc cu cărţile tale. (*Pauză*, *apoi calm*.) De altfel, prin simplitatea lui, planul meu e genial, aşa că putem încheia discuţia, îţi dau trei secunde ca să dispari. Număr: unu...

Intendentul dispare.

Scena IX

CAESONIA: Nu te mai recunosc! E-o glumă, nu-i aşa?

CALIGULA: Nu tocmai, Caesonia. E pedagogie.

SCIPIO: Caius, nu-i cu putinţă!

CALIGULA: Întocmai!

SCIPIO: Nu te mai înţeleg.

CALIGULA: Întocmai! E vorba de ceea ce nu-i cu putinţă sau, mai degrabă, e vorba să facem cu putinţă ceea ce deocamdată nu-i.

SCIPIO: Dar ăsta-i un joc fără limite. E recreaţia unui nebun.

CALIGULA: Nu, Scipio, o virtutea unui împărat. (*Se lasă pe spate*, *cu o expresie de oboseală*.) Am înţeles, în sfârşit, la ce serveşte puterea. Îmi asigură toate şansele pentru a realiza imposibilul. Începând de azi, şi pentru tot timpul care urmează, libertatea mea nu va cunoaşte fruntarii.

CAESONIA (*cu tristeţe*): Caius, nu ştiu dacă asta trebuie să ne bucure.

CALIGULA: Nici eu nu ştiu. Dar presupun că aşa trebuie să trăim.

Intră Cherea.

Scena X

CHEREA: Am aflat că te-ai întors. Mă rog pentru sănătatea ta.

CALIGULA: Sănătatea mea îţi mulţumeşte. (*Pauză*, *apoi deodată*:) Du-te, Cherea, nu vreau să te văd!

CHEREA: Sunt surprins, Caius.

CALIGULA: Nu fi surprins! Nu-mi plac literaţii şi nu le pot suporta minciunile. Vorbesc fără să se-asculte. Dacă s-ar asculta, şi-ar da seama că nu valorează nimic şi n-ar mai putea să vorbească. Haide, şterge-o, am oroare de martori mincinoşi.

CHEREA: Dacă minţim, o facem adesea fără să ştim. Mă declar nevinovat.

CALIGULA: Minciuna nu-i niciodată nevinovată. Şi a voastră acordă prea mare importanţă fiinţelor şi lucrurilor. Iată ce nu vă pot ierta.

CHEREA: Şi totuşi trebuie să pledăm pentru această lume, dacă vrem să trăim în ea.

CALIGULA: Nu pleda, cauza a fost audiată. Această lume e lipsită de orice importanţa şi numai cine recunoaşte acest adevăr îşi cucereşte libertatea. (*S-a ridicat.*) De aceea vă şi urăsc fiindcă nu sunteţi liberi. Singurul om liber din întregul Imperiu roman sunt eu. Bucuraţi-vă c-aveţi, în sfârşit, un împărat care să vă-nveţe ce e libertatea. Du-te, Cherea, şi tu, Scipio, prietenia mă face să râd. Duceţi-vă şi anunţaţi Romei că-n sfârşit i s-a adus libertatea şi că, odată cu ea, începe o mare încercare.

Aceştia ies. *Caligula s-a întors cu spatele*.

Scena XI

CAESONIA: Plângi?

CALIGULA: Da, Caesonia.

CAESONIA: La urma urmei, ce s-a schimbat? Dacă-i adevărat că o iubeai pe Drusilla, mă iubeai în acelaşi timp şi pe mine, ca şi pe multe altele. Cu atât mai mult, moartea ei nu trebuie să te-alunge pe coclauri, trei zile şi trei nopţi la rând, şi să te-aducă înapoi cu faţa asta duşmănoasa.

CALIGULA (*s-a întors*): Nebuno, cine-ţi vorbeşte de Drusilla? Nu poţi să-ţi închipui că un om plânge şi din altă cauză decât din dragoste?

CAESONIA: Iartă-mă, Caius! Dar încerc să te-nţeleg.

CALIGULA: Oamenii plâng fiindcă lucrurile nu sunt aşa cum ar trebui să fie. (*Femeia se îndreaptă spre el.*) Lasă, Caesonia. (*Femeia dă înapoi.*) Dar stai lângă mine.

CAESONIA: Fac tot ce vrei tu. (*Se aşază.*) La vârsta mea, ştiu că viaţa nu-i bună defel. Dar dacă răul există pe pământ, de ce să-l mai înmulţim şi noi?

CALIGULA: Tu nu poţi să-nţelegi. Dar ce importanţă are? Poate c-o să depăşesc starea asta. Simt însă cum urcă în mine nişte făpturi fără nume. Ce să fac împotriva lor? (*Se întoarce spre ea.*) O, Caesonia! Ştiam că poţi fi disperat, dar nu ştiam ce-nseamnă acest cuvânt. Credeam ca toată lumea că-i o boală a sufletului. Dimpotrivă, însă, trupul nostru e acela care suferă. Mă doare pielea, pieptul, mă dor braţele şi picioarele. Am un gol în cap şi mi-e greaţă. Şi ce-i mai îngrozitor, e gustul acesta din gură. Nici sânge, nici moarte, nici febră – ci toate la un loc. E de-ajuns să-mi muşc limba în gură pentru ca totul să devină negru şi oamenii să mă dezguste. Ce greu, ce dureros e să

devii om!

CAESONIA: Va trebui să dormi, să dormi mult, să te laşi în voia sorţii şi să nu te mai gândeşti la nimic. Am să-ţi veghez eu somnul. Când te vei trezi, ai să vezi că lumea îşi va recăpăta vechiul gust. Şi-atunci te vei sluji de puterea ta pentru a iubi din suflet ce mai poate fi iubit. Chiar şi ceea ce e posibil îşi merită dreptul la viaţă.

CALIGULA: Dar pentru asta trebuie să dormi, să te abandonezi. Aşa ceva nu-i cu putinţă.

CAESONIA: Aşa gândeşte omul când e nespus de obosit. Dar va veni o vreme când îţi vei recăpăta energia.

CALIGULA: Dac-aş şti la ce s-o folosesc! Ce să fac eu cu energia asta, la ce mi-ar servi această putere atât de uimitoare, dacă nu voi putea să schimb ordinea lucrurilor, dacă nu voi reuşi să fac în aşa fel ca soarele să apună la răsărit, suferinţa să scadă şi oamenii să nu mai moară? Nu, Caesonia, mi-e totuna de dorm sau rămân treaz, de vreme ce nu pot să acţionez asupra ordinii acestei lumi.

CAESONIA: Dar asta-nseamnă că vrei să fii egal cu zeii. Nu cunosc nebunie mai mare.

CALIGULA: Şi tu mă crezi nebun. Dar ce este un zeu, ca să doresc să fiu egal cu el? Ceea ce doresc eu azi, din toate puterile mele, e mai presus de zei. Iau în sarcina mea un regat al cărui rege e tocmai imposibilul.

CAESONIA: N-ai să izbândeşti să faci ca un chip frumos să arate urât, o inimă de om să devină nesimţitoare, cerul să nu mai fie cer.

CALIGULA (*cu exaltare crescândă*): Vreau să amestec cerul cu marea, să confund urâţenia cu frumuseţea, să fac să ţâşnească râsul din suferinţă.

CAESONIA (*ridicându-se în faţa lui, rugătoare*): Pe lume există binele şi răul, măreţia şi josnicia, dreptatea şi nedreptatea. Îţi jur ca toate astea n-au să se schimbe.

CALIGULA (*la fel*): Voinţa mea e să se schimbe. Îi voi oferi acestui secol darul egalităţii. Şi când totul va fi netezit, imposibilul stăpânind în sfârşit pământul, luna aflându-se în mâinile mele, atunci e posibil ca eu însumi să fiu transformat şi lumea odată cu mine, atunci, în sfârşit, oamenii nu vor mai muri şi vor fi fericiţi.

CAESONIA (*într-un strigăt*): Nu vei putea să negi iubirea.

CALIGULA (*izbucnind cu o voce plină de furie*): Iubirea, Caesonia! (*A prins-o de umeri şi o scutură.*) Am învăţat că nu valorează nimic.

Celălalt are dreptate: tezaurul public! L-ai auzit, nu-i aşa? Totul începe cu asta. De-acum, voi începe şi eu, în sfârşit, să trăiesc! A trăi, Caesonia, a trăi înseamnă tocmai contrariul iubirii. Eu ţi-o spun şi te invit la o sărbătoare fără sfârşit, la un proces general, la cel mai frumos dintre spectacole. Şi-mi trebuie lume, spectatori, victime şi vinovaţi.

Se *repede la gong şi începe să izbească în el fără oprire, din ce în ce mai tare*.

CALIGULA (*bătând mereu*): Să intre vinovaţii. Am nevoie de vinovaţi. Şi toţi sunt vinovaţi. (*Continuând să bată*.) Vreau să intre condamnaţii la moarte. Public, vreau să am publicul meu! Judecători, martori, acuzaţi, toţi condamnaţi dinainte! Ah, Caesonia, le voi arăta ce n-au văzut niciodată, pe singurul om liber al acestui imperiu!

La sunetul gongului, palatul se umple încetul cu încetul de o rumoare care creşte şi se apropie. *Glasuri, zgomot de arme, tropăituri şi paşi*. *Caligula râde şi loveşte întruna*.

Soldaţii din gardă intră, apoi ies.

CALIGULA (*bătând*): Iar tu, Caesonia, îmi vei da ascultare. Mă vei ajuta mereu. Va fi minunat. Jură că mă vei ajuta, Caesonia!

CAESONIA (*tulburată, între două lovituri de gong*): Nu-i nevoie să-ţi jur, fiindcă te iubesc.

CALIGULA (*acelaşi joc*): Vei face tot ce-am să-ţi spun eu.

CAESONIA (*acelaşi joc*): Tot, Caligula, dar încetează.

CALIGULA (*lovind întruna*): Vei fi crudă.

CAESONIA (*plângând*): Crudă.

CALIGULA (*acelaşi joc*): Rece şi neîndurătoare.

CAESONIA: Neîndurătoare.

CALIGULA (*acelaşi joc*): Vei suferi şi tu.

CAESONIA: Da, Caligula, dar simt că înnebunesc.

Îşi fac apariţia câţiva patricieni, năuci, şi, odată cu ei, oameni de-ai palatului. *Caligula izbeşte pentru ultima oară, apoi înalţă ciocanul, se întoarce către ei şi-i cheamă*.

CALIGULA (*smintit*): Veniţi cu toţii! Apropiaţi-vă! Vă poruncesc să v-apropiaţi! (*Bate din picior*.) Împăratul e cel care vă ordonă să v-apropiaţi. (*înaintează toţi, plini de spaimă*.) Mai repede! Acum apropie-te şi tu, Caesonia! *O ia de mână, o duce până-n dreptul oglinzii şi şterge frenetic cu ciocanul o imagine de pe suprafaţa lucioasă*.

CALIGULA (*râde*): Vezi, nu mai e nimic. Nicio amintire, toate chipurile au dispărut. Nimic, absolut nimic. Ştii totuşi cine rămâne?

Mai apropie-te puţin. Uită-te! Apropiaţi-vă şi voi. Uitaţi-vă! *Se înfige înaintea oglinzii într-o atitudine dementă*.

CAESONIA (*privind oglinda, cu groază*): Caligula!

Caligula schimbă tonul, pune degetul pe oglindă şi, privind deodată fix, spune cu o voce triumfătoare:

CALIGULA: Caligula!

Cortina

ACTUL AL DOILEA

Scena I

Câţiva patricieni se află adunaţi acasă la Cherea.

PRIMUL PATRICIAN: Ne insultă demnitatea.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Pe mine mă face muieruşcă! îşi bate joc de mine! La moarte!

MUCIUS: De trei ani!

PRIMUL PATRICIAN: De câte ori iese la plimbare seara, pe câmp, ne pune s-alergăm pe lângă lectica lui!

AL DOILEA PATRICIAN: Şi ne mai spune că goana asta e bună pentru sănătate.

MUCIUS: De trei ani!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nicio scuză pentru aşa ceva.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu, aşa ceva nu putem ierta.

PRIMUL PATRICIAN: Patricius, ţie ţi-a confiscat averea; Scipio, ţie ţi-a ucis tatăl; Octavius, ţie ţi-a luat soţia şi-acum a obligat-o să lucreze în casa lui de toleranţă; Lepidus, ţie ţi-a omorât băiatul. Până când o să mai înduraţi toate astea? În ceea ce mă priveşte, eu am ales. Între riscul pe care-l avem de înfruntat şi viaţa asta insuportabilă, stăpânită de groază şi de neputinţă, nu pot să mai şovăi.

SCIPIO: Omorându-l pe tata, el a hotărât pentru mine.

PRIMUL PATRICIAN: Tot mai şovăiţi?

AL TREILEA PATRICIAN: Suntem cu toţii de partea ta. Locurile noastre la circ le-a dat plebei, iar pe noi ne-a împins să ne batem cu plebea tocmai pentru a ne pedepsi şi mai tare.

PATRICIANUL BĂTRÂN: E un laş!

AL DOILEA PATRICIAN: Un cinic.

AL TREILEA PATRICIAN: Un măscărici.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Un nevolnic.

AL PATRULEA PATRICIAN: De trei ani!

Mişcare dezordonată. Arme care vântură prin aer. O făclie cade. O masă e dată peste cap. Toată lumea năvăleşte spre ieşire. Dar intră Cherea, nepăsător, calmându-le însufleţirea.

Scena II

CHEREA: Unde v-aţi pornit?

AL TREILEA PATRICIAN: La palat.

CHEREA: Vă-nţeleg foarte bine. Dar credeţi c-o să vă lase să intraţi?

PRIMUL PATRICIAN: N-avem de gând să cerem voie.

CHEREA: Iată-vă, dintr-odată, plini de bărbăţie! Cu îngăduinţa voastră, pot să iau şi eu loc la mine-n casă?

Uşa este închisă. Cherea se duce până la masa răsturnată şi se aşază pe un colţ al ei, în timp ce ceilalţi se întorc spre el.

CHEREA: Prieteni, nu-i chiar atât de uşor pe cât vă-nchipuiţi. Teama care vă stăpâneşte azi n-o să vă poată ţine loc de sânge rece şi de curaj. Totul e prematur.

AL TREILEA PATRICIAN: Dacă nu eşti cu noi, pleacă, dar ţine-ţi gura.

CHEREA: Cred totuşi că sunt cu voi. Dar nu pentru aceleaşi motive.

AL TREILEA PATRICIAN: Destul cu vorbăria!

CHEREA (*ridicându-se*): Da, destul cu vorbăria. Şi eu vreau ca lucrurile să fie limpezi. Fiindcă, deşi sunt cu voi, nu sunt pentru voi. De asta nici metoda voastră nu mi se pare cea mai bună. Nu vă cunoaşteţi adevăratul duşman, i-atribuiţi motive mărunte. Dimpotrivă, motivele sunt mari şi-n acest caz vă duceţi sigur la pierzanie. Învăţaţi mai întâi să-l vedeţi cum este şi-atunci veţi putea să-l înfruntaţi mai bine.

AL TREILEA PATRICIAN: Îl vedem aşa cum este, cel mai smintit dintre tirani.

CHEREA: Nu-i sigur. Împăraţi nebuni am mai cunoscut noi. Dar acesta nu-i destul de nebun. Şi ceea ce detest eu la el e tocmai faptul că ştie ce vrea.

PRIMUL PATRICIAN: Vrea moartea noastră, a tuturor.

CHEREA: Nu, fiindcă asta e o treabă secundară. Pe când el îşi pune puterea în slujba unei pasiuni mult mai mari şi mai ucigătoare, ne ameninţă în însăşi esenţa noastră. Fireşte, nu-i pentru prima dată când un om dispune la noi de puteri nelimitate, dar e pentru prima dată când se serveşte de ele fără limită, ajungând până într-acolo încât să

nege omul şi lumea. Iată ce mă-ngrozeşte la el şi ce vreau să combatem. A-ţi pierde viaţa nu-i mare lucru şi, de va trebui, voi avea acest curaj. Dar să constaţi cum se spulberă sensul acestei vieţi, cum se distruge însăşi raţiunea noastră de a fi, iată ceea ce e de neîndurat. Fără raţiune nu se poate trăi.

PRIMUL PATRICIAN: Răzbunarea e o raţiune.

CHEREA: Da, şi-o voi împărţi cu voi. Dar înţelegeţi că nu pentru a apăra micile voastre umiliri. Ci pentru a lupta contra unei idei mari, al cărei triumf ar însemna sfârşitul lumii. Pot admite să-şi bată joc de voi, dar nu pot admite să-şi ducă visul la îndeplinire şi să facă tot ce visează să facă. Căci îşi preschimbă filosofia în cadavre şi, spre nenorocirea noastră, e o filosofie fără obiecţie. Or, când n-ai argumente, e mai bine să loveşti fără cruţare.

AL TREILEA PATRICIAN: Atunci trebuie să acţionăm.

CHEREA: Trebuie să acţionăm. Dar, câtă vreme această putere nedreaptă se află în plină vigoare, n-o veţi distruge atacând-o pieptiş. Tirania poate fi combătută, dar faţă de răutatea dezinteresată trebuie să fii viclean. Trebuie s-o împingi mereu pe propriul făgaş, să aştepţi ca această logică să devină dementă. Dar, încă o dată vă spun, şi vă vorbesc foarte cinstit, să ştiţi că nu sunt cu voi decât pentru un timp. După aceea, nu voi sluji niciunul dintre interesele voastre, doresc numai să-mi regăsesc liniştea într-o lume din nou coerentă. Nu ambiţia mă face să acţionez, ci o teamă înţeleaptă, frica de acest lirism inuman în faţa căruia viaţa mea nu înseamnă nimic.

PRIMUL PATRICIAN (*făcând un pas înainte*): Cred că te-am înţeles sau aproape. Dar esenţialul e că tu consideri, ca şi noi, că societatea noastră e zguduită din temelii. Pentru noi, vorbesc de voi toţi, nu-i aşa, chestiunea e înainte de toate morală. Familia se destramă, respectul faţă de muncă se spulberă, patria întreagă e pângărită. Virtutea ne cheamă în ajutorul ei, vom refuza oare să-i dăm ascultare? Conjuraţi, veţi mai îngădui ca patricienii să fie siliţi s-alerge în fiecare seară pe lângă lectica lui Cezar?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Veţi mai îngădui să li se spună „scumpa mea”?

AL TREILEA PATRICIAN: Să li se răpească soţiile?

AL DOILEA PATRICIAN: Şi copiii?

MUCIUS: Şi banii?

AL CINCILEA PATRICIAN: Nu!

PRIMUL PATRICIAN: Cherea, ai vorbit bine. Şi bine-ai făcut că ne-ai potolit. E prea devreme să acţionăm; şi poporul ar fi azi împotriva noastră. Vrei să pândeşti, împreună cu noi, momentul prielnic?

CHEREA: Da, să-l lăsăm pe Caligula să continue. Ba chiar să-l încurajăm pe această cale. Să-i organizăm nebunia. Fiindcă va veni o zi când se va trezi singur dinaintea unui imperiu plin de morţi şi de rude ale morţilor.

Urale generale. Afară, trompete. Tăcere. Apoi, din gură în gură, un nume: *„Caligula”*.

Scena III

Intră Caligula şi Caesonia, urmaţi de Helicon şi de soldaţi. Scenă mută. Caligula se opreşte şi se uită la conjuraţi. Trece în tăcere de la unul la altul, aranjează agrafa unuia, face un pas înapoi pentru a-l examina pe un al doilea, îi priveşte din nou, îşi trece mâna peste ochi şi iese, fără să spună un cuvânt.

Scena IV

CAESONIA (*ironică, arătând dezordinea*): Vă băteaţi?

CHEREA: Ne băteam.

CAESONIA (*acelaşi joc*): Şi de ce vă băteaţi?

CHEREA: Ne băteam pentru nimic.

CAESONIA: Atunci, nu-i adevărat.

CHEREA: Ce nu-i adevărat?

CAESONIA: Că vă băteaţi.

CHEREA: Atunci, nu ne băteam.

CAESONIA (*zâmbind*): Poate-ar fi mai bine să facem ordine în odaie. Lui Caligula nu-i place dezordinea.

HELICON (*către patricianul bătrân*): Până la urmă o să-l scoateţi din sărite pe omul ăsta!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar ce i-am făcut noi?

HELICON: Nimic, tocmai asta e. E chiar fantastic cât de neînsemnaţi puteţi fi, încât devine insuportabil. Puneţi-vă în locul lui Caligula. (*Pauză*.) Ceva însă, fireşte, tot complotaţi voi, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar nu-i adevărat, zău aşa. Ce-şi închipuie el?

HELICON: Nu-şi închipuie nimic, ştie. Deşi presupun că, la drept vorbind, îi şi place un pic. Haide, ajutaţi-mă să fac ordine.

Se pun pe lucru. Caligula intră şi observă.

Scena V

CALIGULA (*către patricianul bătrân*): Bună ziua, scumpa mea. (*Către ceilalţi.*) Cherea, m-am hotărât să-mi refac forţele în casa ta. Mucius, mi-am îngăduit să-ţi invit nevasta.

Intendentul bate din palme. *Apare un sclav, dar Caligula îl opreşte*.

CALIGULA: O clipă! Domnilor, după cum ştiţi, finanţele statului se ţineau pe picioare numai prin puterea obişnuinţei. De ieri însă nu mai e suficientă nici obişnuinţa. Mă văd deci în dezolanta situaţie de a proceda la reduceri de personal. Dintr-un spirit de sacrificiu pe care sunt convins c-o să-l apreciaţi, am hotărât să-mi reduc personalul casei şi să eliberez câţiva sclavi, iar pe voi să vă trec în slujba mea. Fiţi buni de pregătiţi masa şi serviţi!

Senatorii se privesc şi şovăie.

HELICON: Haideţi, domnilor, puţina bunăvoinţa! De altfel, veţi vedea că-i mai uşor să cobori scara socială decât s-o urci.

Senatorii se mişcă, ezitând.

CALIGULA (*către Caesonia*): Care-i pedeapsa cuvenita sclavilor leneşi?

CAESONIA: Biciul, cred.

Senatorii se grăbesc şi încep s-aşeze masa destul de stângaci.

CALIGULA: Hai, daţi-vă puţină osteneală! Şi metodic, mai ales, metodic! (*Lui Helicon.*) Mi se pare mie sau chiar şi-au pierdut îndemânarea?

HELICON: La drept vorbind, nici n-au avut-o vreodată decât pentru a lovi sau a porunci. Va trebui s-avem răbdare, asta-i tot. Îţi trebuie o zi ca să faci un senator şi zece ani ca să faci un muncitor.

CALIGULA: Şi tare mi-e teamă că vreo douăzeci, ca să faci dintr-un senator un muncitor.

HELICON: Cu toate astea, o să reuşească. După opinia mea, au vocaţie! Robia li se va potrivi. (*Un senator se şterge pe faţă.*) Uite, au început să şi transpire. E o etapă.

CALIGULA: Bun. Să nu le cerem prea mult. Nu-i chiar atât de rău. Şi-apoi, o clipă de justiţie e totdeauna binevenită. Fiindcă veni vorba de justiţie, va trebui să ne grăbim: m-aşteaptă o execuţie. Ah! Mare noroc pe Rufius că mi se face atât de repede foame. (*Confidenţial.*) Rufius e cavalerul care trebuie să moară. (*Pauză.*) Nu mă-ntrebaţi de ce trebuie să moară?

Tăcere generală. În acest timp, sclavii au adus de mâncare.

CALIGULA (*bine dispus*): Ei, hai, văd că deveniţi inteligenţi. (*Ciuguleşte o măslină.*) Până la urmă aţi înţeles că nu-i nevoie să faci ceva ca să mori. Soldaţi, sunt mulţumit de voi. Nu-i aşa, Helicon? *Se opreşte din mestecat şi se uită la meseni cu un aer şugubăţ.*

HELICON: Desigur! Ce mai armată! Dar dacă ţii la părerea mea, acum arată prea inteligenţi şi n-o să vrea să se mai bată. Dacă mai progresează puţin, imperiul se prăbuşeşte.

CALIGULA: Perfect. O să ne odihnim. Poftiţi, aşezaţi-vă la întâmplare. Fără protocol. Oricum, mare noroc mai are şi Rufius ăsta! Deşi sunt convins că nici n-o să aprecieze acest mic răgaz. Şi totuşi, câteva ore smulse morţii sunt de nepreţuit.

Mănâncă, la fel şi ceilalţi. Se vede cât de colo că împăratul se poartă urât la masă. Nimic nu-l obligă să-şi azvârle sâmburii de măslină în farfuria vecinilor apropiaţi, să-şi scuipe resturile de carne pe tavă, să se scobească în dinţi cu unghiile şi să se scarpine cu voluptate în cap. Şi totuşi, isprăvile astea din timpul mesei le face cu multă simplitate. Dar se opreşte deodată din mâncat şi-şi pironeşte privirea asupra unuia dintre meseni, Lepidus.

CALIGULA (*brutal*): Pari prost dispus. Nu cumva pentru că ţi-am omorât băiatul?

LEPIDUS (*înăbuşit*): Defel, Caius, dimpotrivă.

CALIGULA (*încântat*): Dimpotrivă! Ah, ce mult îmi place când faţa dezminte chinurile inimii! Faţa ta e tristă. Dar inima ta? Dimpotrivă, Lepidus, nu-i aşa?

LEPIDUS (*cu hotărâre*): Dimpotrivă, Cezar.

CALIGULA (*din ce în ce mai bucuros*): Ah, Lepidus, la nimeni nu ţin mai mult decât la tine. Hai să râdem împreună, vrei? Şi spune-mi o istorioară hazlie!

LEPIDUS (*care şi-a supraestimat forţele*): Caius!

CALIGULA: Bun, bun. Lasă că spun eu atunci. Dar ai să râzi, Lepidus, nu-i aşa? (*Privire încruntată.*) Dacă n-ar fi decât pentru cel de-al doilea băiat al tău. (*Din nou zâmbitor.*) De altfel, tu nu eşti prost dispus. (*Bea, apoi sugerând:*) Dim… dim… Haide, Lepidus.

LEPIDUS (*obosit*): Dimpotrivă, Caius.

CALIGULA: Minunat! (*Bea.*) Acum ascultă. (*Visător.*) A fost odată un biet împărat pe care nu-l iubea nimeni. Dar împăratul îl iubea pe Lepidus şi i-a omorât pe cel mai mic dintre băieţi tocmai pentru a-şi

smulge din inimă această iubire. (*Schimbând tonul*.) Fireşte că nu-i adevărat. Nostim, nu-i aşa? Nu râzi. Nu râde nimeni? Atunci ascultaţi. (*Cu o mânie nemăsurată*.) Vreau ca toată lumea să râdă. Şi tu, Lepidus, şi voi toţi. Ridicaţi-vă, râdeţi! (*Loveşte cu pumnul în masă*.) Vreau, m-auziţi, vreau să vă văd râzând.

Toată lumea se ridică. *În timpul acestei scene*, *actorii*, *în afară de Caligula şi de Caesonia*, *îşi vor putea juca rolurile ca nişte marionete*.

CALIGULA (*răsturnându-se pe patul său*, *destins*, *într-un nestăvilit hohot de râs*): Poftim, Caesonia, uită-te la ei! Totul s-a răsturnat. Cinste, respectabilitate, opinie publică, înţelepciunea naţiunilor, nimic nu mai are sens. Totul dispare în faţa fricii. Frica, hei, Caesonia, acest frumos sentiment dezinteresat şi pur, neamestecat cu nimic, unul dintre cele mai rare sentimente care-şi trage nobleţea din burtă. (*Îşi trece mâna peste frunte şi bea*. *Pe un ton prietenesc*.) Acum să vorbim de altceva. Ce-i cu tine, Cherea? Eşti cam tăcut.

CHEREA: Sunt gata să vorbesc, Caius. De-ndată ce-mi vei permite.

CALIGULA: Perfect. Atunci taci. Aş prefera să-l ascult pe prietenul nostru, Mucius.

MUCIUS (*în silă*): Porunceşte, Caius.

CALIGULA: Ei bine, vorbeşte-ne de soţia ta. Şi trimite-o, mai întâi, să stea în stânga mea.

Soţia lui Mucius vine alături de Caligula.

MUCIUS (*cam pierdut*): Soţia mea, dar o iubesc.

Râs general.

CALIGULA: Bineînţeles, prietene, bineînţeles. Dar ce sentiment banal! (*A şi tras femeia cât mai aproape de el şi-i linge*, *distrat*, *umărul stâng*. *Din ce în ce mai satisfăcut*.) De fapt, când am intrat aici, voi complotaţi, nu-i aşa? Puneaţi şi voi la cale o mică conspiraţie, nu?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, cum de poţi?...

CALIGULA: Frumoaso, n-are nicio importanţă. Trebuie să se ocupe şi bătrâneţea cu ceva. Nicio importanţă, v-asigur. De altfel, voi nici nu sunteţi capabili de vreun act de curaj. A, tocmai mi-am adus aminte că am de rezolvat câteva chestiuni de stat. Dar, mai întâi, să dăm atenţia cuvenită dorinţelor imperioase cu care ne-a înzestrat natura.

Se ridică şi-o trage după sine, *într-o cameră alăturată*, *pe soţia lui Mucius*.

Scena VI

Mucius schiţează intenţia să se ridice.

CAESONIA (*binevoitoare*): O! Mucius, aş mai gusta o picătură din acest excelent vin.

Supus, Mucius o serveşte în tăcere. *Moment de stânjenire*. *Scaunele scârţâie*. *Dialogul care urmează e, oarecum, forţat*.

CAESONIA: Ei bine, Cherea! Ce-ar fi să-mi spui acum de ce vă băteaţi adineauri?

CHEREA (*rece*): Scumpă Caesonia, totul a pornit de la discuţia pe care o purtam, şi anume dacă poezia trebuie să fie ucigătoare sau nu.

CAESONIA: Foarte interesant. Deşi asta depăşeşte, oarecum, înţelegerea mea de femeie. Dar îmi place că pasiunea voastră pentru artă vă-mpinge până la schimburi de pumni.

CHEREA (*acelaşi joc*): Nimic mai firesc. Chiar Caligula mi-a spus că nu există pasiune profundă fără oarecare cruzime.

HELICON: Nici dragoste fără un pic de viol.

CHEREA (*mâncând*): E ceva adevărat în această opinie. Nu credeţi şi voi?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caligula e un psiholog pătrunzător.

PRIMUL PATRICIAN: Şi ne-a vorbit cu atâta elocinţă despre curaj.

AL DOILEA PATRICIAN: Ar trebui să-şi consemneze toate ideile astea. Ar ieşi o operă de nepreţuit.

CHEREA: Şi unde mai pui că şi-ar găsi o ocupaţie. Fiindcă se vede cât de colo că are nevoie de distracţii.

CAESONIA (*continuând să mănânce*): Veţi fi încântaţi să aflaţi că s-a şi gândit la lucrul ăsta şi că-n prezent chiar scrie un mare tratat.

Scena VII

Intră Caligula şi soţia lui Mucius.

CALIGULA: Mucius, îţi înapoiez nevasta. O să vină lângă tine. Dar mă iertaţi, am de dat câteva instrucţiuni.

Iese repede. *Mucius s-a ridicat, palid*.

Scena VIII

CAESONIA (*către Mucius, rămas în picioare*): Acest mare tratat va fi la înălţimea celor mai celebre, Mucius, nimeni nu se-ndoieşte de asta.

MUCIUS (*privind tot timpul la uşa pe unde a ieşit Caligula*): Şi despre ce e vorba în el, Caesonia?

CAESONIA (*nepăsătoare*): O! Asta mă depăşeşte.

CHEREA: Trebuie deci să deducem că tratează chiar despre puterea ucigătoare a poeziei.

CAESONIA: Aşa cred şi eu.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*cu voie bună*): Ei bine! Cum spunea Cherea, asta o să-i dea de lucru.

CAESONIA: Da, frumoaso! Numai că, fără-ndoială, titlul acestei lucrări o să vă cam tulbure.

CHEREA: Ce titlu are?

CAESONIA: *Sabia*.

Scena IX

Intră grăbit Caligula.

CALIGULA: Iertaţi-mă, dar şi treburile statului sunt urgente. Intendent, vei închide hambarele publice. Am şi semnat decretul. Ai să-l găseşti în cameră.

INTENDENTUL: Dar…

CALIGULA: De mâine începe foametea.

INTENDENTUL: Dar poporul o să murmure.

CALIGULA (*cu forţă şi precizie*): Ţi-am spus că de mâine începe foametea. Toată lumea ştie ce înseamnă foametea, e un dezastru. De mâine începe dezastrul… şi voi opri dezastrul când voi avea eu poftă. (*Explicând celorlalţi*:) La urma urmei, n-am chiar atâtea mijloace pentru a dovedi că sunt liber. Totdeauna eşti liber pe spinarea cuiva. Plictisitor, dar firesc. (*Cu o privire către Mucius*.) Aplică-i geloziei aceasta maximă şi-ai să crezi. (*Visător*.) Oricum, ce urât lucru să fii gelos! Să suferi din vanitate şi imaginaţie! Să-ţi vezi nevasta…

Mucius strânge pumnii şi deschide gura.

CALIGULA (*foarte repede*): Să mâncăm domnilor! Ştiţi că eu şi Helicon muncim pe rupte? Punem la punct un mic tratat despre execuţie, care o să vă placă grozav.

HELICON: Admiţând că vi se cere părerea.

CALIGULA: Să fim generoşi, Helicon! Să le dezvăluim şi lor micile noastre secrete. Dă-i drumul, capitolul trei, paragraful unu.

HELICON (*se ridică şi recită mecanic*): „Execuţia uşurează şi eliberează. Ea e universală, întăritoare şi dreaptă, atât în aplicaţiile, cât şi în intenţiile ei. Omul moare pentru că e vinovat. Şi e vinovat fiindcă e supusul lui Caligula. Or, toată lumea e supusă lui Caligula. Deci, toată lumea e vinovată. De unde reiese că toată lumea trebuie să moară. E o

chestie de timp şi de răbdare”.

CALIGULA (*râzând*): Ce ziceţi de asta? Răbdare, hai, grozav am mai brodit-o! Vreţi să vă spun ceva? E lucrul pe care-l admir cel mai mult la voi. Şi-acum, domnilor, sunteţi liberi. Cherea nu mai are nevoie de voi. Caesonia totuşi să rămână! Şi Lepidus, şi Octavius! Mereia, de asemenea. Aş vrea să discut cu voi despre organizarea casei mele de toleranţă. Am mari griji din cauza ei.

Ceilalţi ies încet. Caligula îl urmăreşte pe Mucius cu privirea.

Scena X

CHEREA: La ordinele tale, Caius. Ce nu merge? Personalul e lipsit de calităţi?

CALIGULA: Nu, dar încasările merg prost.

MEREIA: Trebuie să măreşti tarifele.

CALIGULA: Mereia, ai pierdut ocazia să taci. Dată fiind vârsta ta, chestiile astea nu te interesează şi nu-ţi cer părerea.

MEREIA: Atunci de ce mi-ai spus să rămân?

CALIGULA: Fiindcă, numaidecât, voi avea nevoie de o părere fără patimă.

Mereia se depărtează.

CHEREA: Caius, dacă-mi dai voie să vorbesc cu patimă, ţi-aş spune că nu trebuie să te atingi de tarife.

CALIGULA: Nici vorbă, fireşte! Dar trebuie să scoatem banii din cifra de afaceri. I-am explicat Caesoniei planul meu, aşa c-o să vi-l expună ea. Eu am băut prea mult vin şi mă cam ia cu somn.

Se întinde în pat şi închide ochii.

CAESONIA: E foarte simplu. Caligula instituie o nouă decoraţie.

CHEREA: Nu văd legătura.

CAESONIA: Şi totuşi, există. Această distincţie se va chema Ordinul Eroului Civic. Îi va recompensa pe cetăţenii care vor frecventa cel mai des casa de toleranţă a lui Caligula.

CHEREA: Clar ca lumina zilei.

CAESONIA: Aşa cred. Am uitat să vă spun că recompensa va fi decernată lunar, după verificarea bonurilor de intrare. Cetăţeanul care, după douăsprezece luni, n-a obţinut decoraţia va fi exilat sau executat!

AL TREILEA PATRICIAN: De ce „sau executat”?

CAESONIA: Caligula spune că asta n-are nicio importanţă. Esenţial e ca el să poată alege.

CHEREA: Bravo! Şi astfel tezaurul public se umple din nou.

HELICON: Şi, luaţi seama, într-un mod foarte moral. De altminteri, e mult mai cinstit să taxezi viciul decât virtutea, cum se operează în regimurile republicane.

Caligula întredeschide ochii şi se uită la bătrânul Mereia, care, într-un colţ, scoate un mic flacon şi bea o înghiţitură.

CALIGULA (*tot culcat*): Mereia, ce bei tu acolo?

MEREIA: Contra astmei, Caius.

CALIGULA (*înaintează spre el, îndepărtându-i pe ceilalţi, şi-i miroase gura*): *Nu, asta-i o contra-otravă.*

MEREIA: Da' de unde, Caius. Îţi arde de glumă. Mă sufoc noaptea şi mă-ngrijesc de foarte multă vreme.

CALIGULA: Aşadar, ţi-e frică să nu fii otrăvit?

MEREIA: Astma mea…

CALIGULA: Nu. Să spunem lucrurilor pe nume: ţi-e frică să nu te otrăvesc. Mă bănuieşti. Mă spionezi.

MEREIA: Nici gând, pe toţi zeii!

CALIGULA: Mă suspectezi. Cu alte cuvinte, n-ai încredere în mine.

MEREIA: Caius!

CALIGULA (*cu asprime*): Răspunde. (*Matematic.*) Dacă iei o contra-otravă, e limpede că-mi atribui intenţia de-a te otrăvi.

MEREIA: Da… vreau să zic… Nu.

CALIGULA: Şi de-ndată ce crezi că eu am luat hotărârea să te otrăvesc, tu faci tot ce-i cu putinţă ca să te împotriveşti voinţei mele.

Tăcere. Încă de la începutul scenei, Caesonia şi Cherea s-au refugiat în spate. Doar Lepidus urmăreşte înspăimântat dialogul.

CALIGULA (*din ce în ce mai precis*): Aşadar, două crime plus această alternativă din care nu vei putea ieşi: ori eu n-aveam de gând să te omor, şi tu mă suspectezi pe nedrept – pe mine, împăratul tău. Ori eu vreau cu adevărat acest lucru, dar tu, gânganie, te împotriveşti planurilor mele. (*Pauză. Caligula se uită la bătrân cu satisfacţie.*) Ei, Mereia, ce zici de logica mea?

MEREIA: Este… riguroasă, Caius. Dar nu se aplică situaţiei de faţă.

CALIGULA: Şi a treia crimă, mă iei drept un imbecil. Ascultă-mă cu atenţie. Din aceste crime, una singură te onorează – cea de a doua, pentru că din clipa în care-mi atribui mie o hotărâre, iar tu încerci să mi te împotriveşti, asta implică din partea ta o revoltă. Eşti o căpetenie

de oameni, un revoluţionar. Asta-i frumos. (*Cu tristeţe.*) Mereia, ţin foarte mult la tine. De aceea te voi condamna numai pentru a doua crimă, nu şi pentru celelalte. Fiindcă te-ai răzvrătit, vei muri ca un bărbat.

În tot timpul acestei tirade, Mereia s-a făcut tot mai mic în scaunul lui.

CALIGULA: Nu-mi mulţumi. E foarte firesc. Poftim! (*îi întinde o fiolă, apoi cu simpatie.*) Bea această otravă.

Zguduit de plâns, Mereia refuză clătinând din cap.

CALIGULA (*pierzându-şi răbdarea*): Haide, haide.

Mereia încearcă atunci să fugă. Dar, dintr-un salt sălbatic până spre mijlocul scenei, Caligula îl înhaţă, îl aruncă într-un jilţ şi, după o luptă de câteva clipe, îi înfige fiola între dinţi şi i-o sparge cu lovituri de pumn. După câteva convulsii, cu faţa plină de spumă şi de sânge, Mereia moare. Caligula se ridică şi-şi şterge, mecanic, mâinile.

CALIGULA (*către Caesonia, întinzându-i un fragment din flaconul lui Mereia*): Ce-i asta? Contra-otravă?

CAESONIA (*liniştită*): Nu, Caligula. Medicament contra astmei.

CALIGULA (*uitându-se la Mereia, după o tăcere de o clipă*): Nu face nimic. Tot acolo ar fi ajuns. Mai devreme sau mai târziu…

Iese brusc, cu un aer agitat, ştergându-şi mâinile fără contenire.

Scena XI

LEPIDUS (*consternat*): Acum ce facem?

CAESONIA (*simplu*): Mai întâi, cred c-ar trebui scos leşul afară. E prea urât!

Cherea şi Lepidus apucă trupul şi-l trag în culise.

LEPIDUS (*către Cherea*): Va trebui să ne grăbim.

CHEREA: Trebuie să fim două sute.

Intră tânărul Scipio. Zărind-o pe Caesonia, dă să se retragă.

CAESONIA: Apropie-te. (*Îi ridică bărbia şi-l priveşte în ochi. Pauză. Rece.*) Caius l-a ucis pe tatăl tău?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Îl urăşti?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Vrei să-l omori?

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA (*eliberându-l*): Atunci, de ce mi-o spui?

TÂNĂRUL SCIPIO: Fiindcă nu mi-e teamă de nimeni. A-l omorî

sau a fi omorât sunt două modalităţi de a sfârşi. De altfel, tu n-ai să mă trădezi.

CAESONIA: Ai dreptate, n-am să te trădez. Dar vreau să-ţi spun ceva sau, mai degrabă, aş vrea să stau de vorbă cu ce-i mai bun în tine.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce-i mai bun în mine e ura.

CAESONIA: Ascultă-mă numai! Cuvântul pe care vreau să ţi-l spun e greu de înţeles şi-n acelaşi timp evident. Dar e un cuvânt care, dacă ar fi ascultat cu adevărat, ar împlini singura revoluţie definitivă din lumea asta.

TÂNĂRUL SCIPIO: Atunci spune-l!

CAESONIA: Nu încă. Mai întâi, gândeşte-te la chipul desfigurat al tatălui tău, căruia i s-a smuls limba din gură. Gândeşte-te la această gură plină de sânge şi la urletele lui de fiară torturată.

TÂNĂRUL SCIPIO: Da.

CAESONIA: Acum gândeşte-te la Caligula.

TÂNĂRUL SCIPIO (*cu toată forţa urii*): Da.

CAESONIA: Şi-acum ascultă-mă: încearcă de-l înţelege.

Iese, lăsându-l pe tânărul Scipio descumpănit. Intră Helicon.

Scena XII

CAESONIA: Vino aici.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce vrei?

Scena XIII

HELICON: Se-ntoarce Caligula; poete, ce-ar fi să te duci să mănânci?

TÂNĂRUL SCIPIO: Ajută-mă!

HELICON: E primejdios, porumbelule. Iar eu nu mă pricep la poezie.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ai putea să m-ajuţi. Ştii o mulţime de lucruri.

HELICON: Ştiu că zilele trec şi trebuie să ne grăbim să mâncăm. Ştiu, de asemenea, că l-ai putea omorî pe Caligula… şi că el n-ar privi defel cu ochi răi lucrul acesta.

Intră Caligula. Iese Helicon.

Scena XIV

CALIGULA: A! Tu erai. (*Se opreşte o clipă, de parcă s-ar gândi ce atitudine să adopte.*) E cam mult de când nu te-am văzut. (*Ducându-se încet spre el.*) Ce mai faci? Tot mai scrii? Ai putea să-mi arăţi şi mie ultimele tale lucrări?

TÂNĂRUL SCIPIO (*jenat, de asemenea, oscilând între ură şi nici el

nu ştie ce): Am scris câteva poeme, Cezar.

CALIGULA: Despre ce?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu ştiu, Cezar. Mi se pare că despre natură.

CALIGULA (*mai degajat*): Frumos subiect. Şi vast. Ce ţi-a făcut ţie natura?

TÂNĂRUL SCIPIO (*revenindu-şi, pe un ton de ironie şi răutate*): Mă consolează că nu sunt Cezar.

CALIGULA: A! Şi crezi c-ar putea să mă consoleze şi pe mine că sunt?

TÂNĂRUL SCIPIO (*acelaşi joc*): Pe legea mea, a vindecat răni şi mai grave.

CALIGULA (*cu o simplitate stranie*): Răni? Spui asta cu răutate. Fiindcă l-am omorât pe tatăl tău? Dacă ai şti totuşi cât de potrivit e cuvântul! Răni! (*Schimbând tonul.*) Numai ura îi face pe oameni inteligenţi.

TÂNĂRUL SCIPIO (*crispat*): Ţi-am răspuns la întrebarea despre natură.

Caligula s-aşază, se uită la Scipio, apoi îl prinde brusc de mâini şi-l trage cu forţa la picioarele lui. Îi cuprinde capul în mâini.

CALIGULA: Citeşte-mi şi mie poemul.

TÂNĂRUL SCIPIO: Te rog, Cezar, nu.

CALIGULA: De ce?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu-l am la mine.

CALIGULA: Nu ţi-l aminteşti?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Spune-mi, cel puţin, ce cuprinde.

TÂNĂRUL SCIPIO (*tot ţeapăn şi parcă regretând*): Vorbeam despre...

CALIGULA: Ei bine?

TÂNĂRUL SCIPIO: Nu, nu ştiu...

CALIGULA: Încearcă...

TÂNĂRUL SCIPIO: Vorbeam despre un anume acord între pământ...

CALIGULA (*întrerupându-l, furat*): ... Între pământ şi picior.

TÂNĂRUL SCIPIO (*surprins, şovăie şi continuă*): Da, cam aşa ceva...

CALIGULA: Continuă.

TÂNĂRUL SCIPIO: ...şi despre unduirea colinelor romane, şi

despre această fugară şi răscolitoare linişte pe care o aduce cu sine amurgul...

CALIGULA: ...despre ţipătul lăstunilor sub bolta cerului verde.

TÂNĂRUL SCIPIO (*ceva mai relaxat*): Da, şi asta.

CALIGULA: Apoi?

TÂNĂRUL SCIPIO: Şi despre această clipă fermecată, când cerul încă auriu se cufundă pe neaşteptate şi, într-o clipă, ne arată cealaltă faţă a lui, spuzită de stele strălucitoare.

CALIGULA: Despre aceste miresme de fum, arbori şi ape cu care pământul umple noaptea.

TÂNĂRUL SCIPIO (*stăpân pe sine*): ...cântecul greierilor şi potolirea arşiţei, câinii, scârţâitul celor de pe urmă care, glasurile câmpenilor...

CALIGULA: ...şi drumurile cufundate în beznă, printre măslini şi arbuşti de fistic...

TÂNĂRUL SCIPIO: Da, da. Chiar aşa! Dar cum de-ai ghicit?

CALIGULA (*strângându-l pe Scipio la piept*): Nu ştiu. Poate fiindcă iubim amândoi aceleaşi adevăruri.

TÂNĂRUL SCIPIO (*fremătând, îşi lipeşte capul de pieptul lui Caligula*): O, ce-mi pasă, de vreme ce în mine toate capătă chipul iubirii!

CALIGULA (*tot mângâietor*): Asta-i virtutea sufletelor mari, Scipio. De-aş putea dobândi şi eu transparenţa ta. Dar îmi cunosc prea bine tăria pasiunii pentru viaţă, nu se va mulţumi niciodată cu natura. Tu nu poţi înţelege asta. Tu aparţii altei lumi. Tu eşti la fel de curat în bine, pe cât sunt eu de curat în rău.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ba pot să-nţeleg.

CALIGULA: Nu. E ceva în mine, ca un lac de tăcere, ca nişte ierburi putrede. (*Schimbând deodată tonul*.) Poemul tău trebuie să fie frumos. Dar dacă ţii la părerea mea...

TÂNĂRUL SCIPIO (*acelaşi joc*): Da.

CALIGULA: Îi lipseşte sângele.

Scipio se dă fulgerător înapoi şi se uită la Caligula cu groază. Vorbeşte cu o voce surdă, tot dând înapoi din faţa lui Caligula, pe care-l priveşte cu intensitate.

TÂNĂRUL SCIPIO: O! Ce monstru, ce monstru spurcat! Iar ai jucat teatru. Ai jucat teatru, da? Şi eşti mulţumit de tine?

CALIGULA (*cu puţină tristeţe*): E şi ceva adevărat în ceea ce spui.

Am jucat teatru.

TÂNĂRUL SCIPIO (*acelaşi joc*): Ce suflet hidos şi însângerat trebuie să ai! O! Cum te-or mai fi chinuind atâta ură şi răutate!

CALIGULA (*blând*): Acum taci.

TÂNĂRUL SCIPIO: De-ai şti ce milă mi-e de tine şi cât de mult te urăsc!

CALIGULA (*mânios*): Taci odată!

TÂNĂRUL SCIPIO: Şi ce dezgustătoare trebuie să-ţi fie singurătatea!

CALIGULA (*izbucnind, se-aruncă asupra lui şi-l prinde de gât, îl scutură*): Singurătatea! Ştii tu ce-i singurătatea? Numai pe a poeţilor şi pe a nevolnicilor o ştii. Singurătatea? Dar care? Ah! Tu n-ai de unde şti că niciodată nu eşti singur! Că peste tot ne-nsoţeşte aceeaşi povară a viitorului şi a trecutului! Că vin după tine toate făpturile pe care le-ai omorât. Şi dac-ar fi numai atât, ar fi încă uşor. Dar mai sunt şi cei pe care i-ai iubit, cei care la rându-le te-au iubit, chiar dacă tu nu i-ai iubit, sunt regretele şi dorul, tristeţea şi blândeţea, tufele şi şleahta zeilor. (*Îi dă drumul şi revine la locul său.*) Singur! Ah! Cel puţin dacă-n locul acestei singurătăţi otrăvite de fantome, cum e singurătatea mea de acum, aş putea-o gusta pe cea adevărată, tăcerea şi foşnetul unui copac! (*Se aşază cu o neaşteptată oboseală.*) Singurătatea! Nu, Scipio. Singurătatea mea e plină de scrâşniri de dinţi şi răsună toată numai de zgomote şi de strigăte stinse. Iar alături de femeile pe care le mângâi, după ce m-am depărtat de carnea mea îndestulată, în sfârşit, când peste noi se lasă noaptea şi când am impresia că percep câte ceva din mine, ce parcă pluteşte între viaţă şi moarte, singurătatea nu mi se umple decât cu mirosul acru de plăcere al subsuorilor femeii care zace prăbuşită alături.

Arată extenuat. Tăcere îndelungată. Tânărul Scipio trece în spatele lui Caligula şi se apropie şovăind. Întinde o mână spre Caligula şi o pune pe umărul lui. Caligula, fără să se întoarcă, o cuprinde într-ale sale.

TÂNĂRUL SCIPIO: Toţi oamenii au în viaţă o sursă de duioşie. Asta-i ajută să continue. De câte ori se simt prea obosiţi, se-ntorc la ea.

CALIGULA: E-adevărat, Scipio.

TÂNĂRUL SCIPIO: În viaţa ta nu-i nimic asemănător, ceva ca apropierea lacrimilor, un refugiu tăcut?

CALIGULA: Cred că da.

TÂNĂRUL SCIPIO: Ce anume?

CALIGULA (*încet*): Dispreţul.

Cortina

ACTUL AL TREILEA

Scena I

Înainte de ridicarea cortinei, zgomot de ţimbale şi de tobă. Cortina se ridică pe un soi de sărbătoare de bâlci. În centru, o draperie în faţa căreia, pe o mică estradă, se află Helicon şi Caesonia. Instrumentiştii, de fiecare parte. Aşezaţi pe scaune, cu spatele la spectatori, câţiva patricieni şi tânărul Scipio.

HELICON (*declamând pe un ton de bâlci*): Apropiaţi-vă! Apropiaţi-vă! (*Ţimbale.*) Zeii au coborât din nou pe pământ. Caius, Cezar şi zeu, supranumit Caligula, le-a împrumutat propriu-i chip omenesc. Apropiaţi-vă, muritori de rând, miracolul sacru se desfăşoară chiar sub ochii voştri. Printr-o favoare specială acordată binecuvântatei domnii a lui Caligula, secretele divine sunt oferite tuturor privirilor.

Ţimbale.

CAESONIA: Apropiaţi-vă, domnilor! Adoraţi şi daţi-vă obolul! Misterul ceresc e azi la-ndemâna tuturor pungilor.

Ţimbale.

HELICON: Olimpul şi culisele lui, intrigile, intimităţile şi lacrimile lui. Apropiaţi-vă! Apropiaţi-vă! Veţi afla întregul adevăr despre zeii voştri!

Ţimbale.

CAESONIA: Adoraţi şi daţi-vă obolul. Apropiaţi-vă, domnilor! Reprezentaţia începe.

Ţimbale. Mişcare de sclavi care aduc pe estradă tot felul de obiecte.

HELICON: O reconstituire impresionantă prin adevărul ei, o realizare fără precedent. Decorurile maiestuoase ale puterii divine coborâte pe pământ, o atracţie senzaţională şi nemărginită, fulgerul (*sclavii aprind focuri artificiale*), trăsnetul (se *agită un butoi plin cu pietre*), destinul însuşi în marşul său triumfal. Apropiaţi-vă şi priviţi!

Trage draperia într-o parte şi Caligula, costumat grotesc în chip de Venus, apare pe un piedestal.

CALIGULA (*amabil*): Azi sunt Venus.

CAESONIA: Adoraţia începe. Prosternaţi-vă (*toţi, în afară de*

Scipio, se prosternă) şi repetaţi după mine rugăciunea sacră către Caligula-Venus: „Zeiţă a durerilor şi a dansului...”

PATRICIENII: „Zeiţă a durerilor şi a dansului...”

CAESONIA: „Născută din valuri, vâscoasă şi amară, sărată şi înspumată...”

PATRICIENII: „Născută din valuri, vâscoasă şi amară, sărată şi înspumată...”

CAESONIA: „Tu, care eşti ca un râs şi un regret...”

PATRICIENII: „Tu, care eşti ca un râs şi un regret...”

CAESONIA: „... un dezgust şi o însufleţire...”

PATRICIENII: „... un dezgust şi o însufleţire...”

CAESONIA: „Învaţă-ne pe noi indiferenţa care face să renască iubirile...”

PATRICIENII: „Învaţă-ne pe noi indiferenţa care face să renască iubirile...”

CAESONIA: „Dezvăluie-ne noua că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

PATRICIENII: „Dezvăluie-ne nouă că adevărul acestei lumi e lipsa oricărui adevăr...”

CAESONIA: „Şi dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălţimea acestui adevăr fără seamăn...”

PATRICIENII: „Şi dă-ne nouă puterea de-a trăi la înălţimea acestui adevăr fără seamăn...”

CAESONIA: Pauză!

PATRICIENII: Pauză!

CAESONIA (*reluând*): „Copleşeşte-ne pe noi cu darurile tale, luminează-ne nouă chipurile cu nepărtinitoarea ta cruzime, cu ura ta absolut obiectivă; desfă deasupra ochilor noştri mâinile tale pline de flori şi de crime”.

PATRICIENII: „... mâinile tale pline de flori şi de crime”.

CAESONIA: „Primeşte-i pe copiii tăi rătăciţi. Primeşte-i în adăpostul pustiit al iubirii tale nepăsătoare şi dureroase. Dă-ne nouă pasiunile tale fără obiect, durerile tale fără motiv şi bucuriile tale fără viitor...”

PATRICIENII: „... şi bucuriile tale fără viitor...”

CAESONIA (*susţinut*): „Tu, atât de goală şi de învăpăiată, inumană, dar atât de pământeană, îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale şi satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră şi sărată”.

PATRICIENII: „Îmbată-ne pe noi cu vinul nepăsării tale și satură-ne pe noi pentru totdeauna în inima ta neagră și sărată".

După ce patricienii pronunță și ultima frază, Caligula, până atunci nemișcat, se scutură și, apoi, cu o voce foarte puternică:

CALIGULA: Se aprobă, copii, dorințele voastre vor fi îndeplinite.

Se așază turcește pe piedestal. Unul câte unul, patricienii se prosternă, își lasă obolul și se rânduiesc pe latura dreaptă, înainte de a ieși. Ultimul, tulburat, uită să-și dea obolul și se retrage. Dar Caligula, dintr-un salt, e în picioare.

CALIGULA: Hei! Hei! înapoi, băiete! E frumos să mă adori, dar și mai frumos să mă îmbogățești. Mulțumesc. Așa mai merge. Dacă zeii n-ar avea altă bogăție decât dragostea muritorilor, ar fi la fel de săraci ca și săracul Caligula. Și-acum, domnilor, vi se îngăduie să plecați și să răspândiți în oraș vestea despre uimitorul miracol la care v-a fost dat să asistați: ați văzut-o pe Venus, ceea ce se cheamă a vedea, cu ochii voștri pământești, și Venus v-a vorbit. Duceți-vă, domnilor! (*Mișcare printre patricieni.*) o clipă! La ieșire, s-o luați pe coridorul din stânga. Pe cel din dreapta am pus soldați să vă asasineze.

Patricienii ies în mare grabă și cam în dezordine.

Sclavii și muzicanții dispar.

Scena II

Helicon îl amenință pe Scipio cu degetul.

HELICON: Scipio, iar ai făcut pe anarhistul!

SCIPIO (*către Caligula*): Ai pângărit zeii, Caius.

HELICON: Ce-o fi vrând să-nsemne asta?

SCIPIO: După ce-ai însângerat pământul, acum pângărești și cerul.

HELICON: Acestui tânăr îi plac grozav vorbele mari.

Se duce să se întindă pe un divan.

CAESONIA (*foarte calmă*): Repede te mai pornești, băiete; la ceasul acesta, în Roma, sunt oameni care mor pentru discursuri mult mai puțin elocvente.

SCIPIO: M-am hotărât să-i spun lui Caius adevărul.

CAESONIA: Ei bine, Caligula, este exact ce-i lipsea domniei tale: o strălucită personalitate morală.

CALIGULA (*interesat*): Așadar, tu crezi în zei, Scipio?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Atunci, nu te mai înțeleg: de ce ești atât de grăbit să

denunţi pângăririle?

SCIPIO: Pot să neg un lucru fără să mă consider obligat a-l murdări şi fără a le răpi altora dreptul să creadă în el.

CALIGULA: Dar asta-i modestie, adevărată modestie! O, dragă Scipio, sunt foarte mulţumit pentru tine. Şi te invidiez, crede-mă... Fiindcă-i singurul sentiment pe care nu-l voi încerca, poate, niciodată.

SCIPIO: Nu pe mine eşti gelos, ci chiar pe zei.

CALIGULA: Dacă vrei să ştii, asta o să fie şi marea taină a domniei mele. Tot ce mi se poate reproşa, azi, e că am mai făcut un mic progres pe calea puterii şi a libertăţii. Pentru un om căruia îi place puterea, rivalitatea zeilor devine ceva supărător. Am înlăturat-o şi p-asta. Le-am dovedit acestor zei fictivi că omul, dacă are voinţă, chiar şi fără nicio ucenicie, poate să exercite şi caraghioasa lor meserie.

SCIPIO: Asta-i şi pângărirea, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, asta-i clarviziune. Pur şi simplu, am înţeles că nu există decât o singură modalitate de a fi egal cu zeii: e suficient să fii la fel de crud ca ei.

SCIPIO: E suficient să devii tiran.

CALIGULA: Ce este un tiran?

SCIPIO: Un suflet orb.

CALIGULA: Nu-i chiar aşa, Scipio. Tiran e omul care sacrifică popoare ideilor şi ambiţiei sale. Eu n-am idei şi nici n-am ce să mai doresc în materie de onoruri şi putere. Dacă exercit totuşi această putere, o fac doar ca pe-o compensaţie.

SCIPIO: La ce?

CALIGULA: La prostia şi ura zeilor.

SCIPIO: Ura nu se compensează prin ură. Puterea nu-i o soluţie. Eu nu cunosc decât un singur mod pentru a cumpăni ostilitatea lumii.

CALIGULA: Care?

SCIPIO: Sărăcia.

CALIGULA (*îngrijindu-şi picioarele*): Va trebui s-o încerc şi p-asta într-o zi.

SCIPIO: Până una-alta, în jurul tău mor destul de mulţi oameni.

CALIGULA: De fapt, Scipio, destul de puţini. Ştii câte războaie am refuzat?

SCIPIO: Nu.

CALIGULA: Trei. Şi ştii de ce le-am refuzat?

SCIPIO: Fiindcă puţin îţi pasă de măreţia Romei.

CALIGULA: Nu, fiindcă respect viaţa omenească.

SCIPIO: Îţi baţi joc de mine, Caius.

CALIGULA: Sau, cel puţin, o respect mai mult decât respect un ideal de cucerire. Dar e la fel de adevărat că n-o respect mai mult decât îmi respect propria viaţă. Şi dacă mi-e uşor să ucid e fiindcă nu mi-e greu să mor. Nu, cu cât mă gândesc mai mult, cu atât mă conving că nu sunt un tiran.

SCIPIO: Ce-are a face, dacă ne costă la fel de mult ca şi cum ai fi?

CALIGULA (*cu oarecare nerăbdare*): Dacă ai şti să numeri, ai afla că cel mai mic război purtat de un tiran chibzuit v-ar costa de o mie de ori mai scump decât capriciile fanteziei mele.

SCIPIO: Cel puţin ar avea un sens şi esenţialul e că am înţelege.

CALIGULA: Destinul nu poate fi înţeles şi de aceea m-am preschimbat în destin. Am luat chipul nătâng şi de neînţeles al zeilor. Asta au şi învăţat tovarăşii tăi de adineauri să adore.

SCIPIO: Şi asta-i pângărire, Caius.

CALIGULA: Nu, Scipio, e artă dramatică! Greşeala tuturor acestor oameni e că nu cred destul în teatru. Ar şti atunci că fiecărui om îi este îngăduit să joace tragediile cereşti şi să devină zeu. E de-ajuns să-ţi împietreşti inima.

SCIPIO: Tot ce se poate, Caius. Dar dacă acesta-i adevărul, atunci cred că ai făcut tot ce se poate face pentru ca, într-o bună zi, să se ridice în jurul tău o legiune de zei omeneşti, la fel de neîndurători ca tine, şi care să înece în sânge divinitatea ta de-o clipă.

CAESONIA: Scipio!

CALIGULA (*cu un glas categoric şi aspru*): Te rog, Caesonia! Nici nu-ţi dai seama cât e de adevărat ceea ce spui, Scipio: că am făcut tot ce trebuia făcut. Îmi închipui cu greu ziua de care vorbeşti. Dar, uneori, visez la ea. Şi pe toate chipurile care răsar, atunci, din străfundul nopţii cumplite, în trăsăturile lor schimonosite de ură şi de nelinişte, recunosc, într-adevăr, cu încântare, faţa singurului zeu pe care l-am adorat în această lume: nemernic şi laş ca însuşi sufletul omenesc. (*Iritat.*) Şi-acum du-te! Ai vorbit prea mult. (*Schimbând tonul.*) Trebuie să mai dau cu lac pe unghiile de la picioare. E foarte urgent.

Ies toţi, în afară de Helicon, care se foieşte în jurul lui Caligula, absorbit de îngrijirea picioarelor sale.

Scena III

CALIGULA: Helicon!

HELICON: Ce este?

CALIGULA: Lucrul tău înaintează?

HELICON: Care lucru?

CALIGULA: Ei bine… luna!

HELICON: Fac progrese. Trebuie s-avem răbdare. Dar aş vrea să-ţi vorbesc.

CALIGULA: Răbdare poate că aş avea, dar nu prea am timp. Trebuie să te grăbeşti, Helicon.

HELICON: Ţi-am spus doar, fac tot ce pot. Dar, mai înainte, aş vrea să-ţi comunic câteva lucruri grave.

CALIGULA (*de parcă nu l-ar fi auzit*): Ia aminte că, de fapt, am şi avut-o.

HELICON: Pe cine?

CALIGULA: Luna.

HELICON: Da, fireşte. Dar ştii că se complotează împotriva ta?

CALIGULA: Am avut-o de-a binelea. E-adevărat, numai de două sau de trei ori. Dar am avut-o, oricum.

HELICON: E-atâta vreme de când încerc să-ţi vorbesc.

CALIGULA: Vara trecută. După ce am tot privit-o şi mângâiat-o, pe coloanele din grădină, până la urmă a înţeles.

HELICON: Da' termină, Caius, cu jocul ăsta! Dacă nu vrei să m-asculţi, rolul meu totuşi e să-ţi vorbesc. Cu-atât mai rău dacă n-auzi.

CALIGULA (*ocupat în continuare să-şi înroşească unghiile de la picioare*): Lacul ăsta nu face doi bani. Dar să revenim la lună, era într-o frumoasă noapte de august. (*Helicon se întoarce cu ciudă şi tace, nemişcat.*) Mai întâi, mi-a făcut câteva nazuri. Mă şi culcasem. La început se găsea deasupra orizontului, sângerie toată. Apoi a început să urce, din ce în ce mai uşoară, cu o repeziciune uimitoare. Pe măsură ce urca, se făcea tot mai luminoasă. Devenise ca un lac cu apă lăptoasă, în inima acelei nopţi plină de foşnet de stele. Mi-a sosit atunci caldă pe de-a-ntregul – blândă, uşoară şi goală. A trecu pragul odăii şi, cu maiestuoasa ei siguranţă, a ajuns la patul meu, s-a strecurat alături de mine şi m-a năpădit cu zâmbetele şi cu strălucirea ei. Hotărât, lacul acesta nu face doi bani. După cum vezi, Helicon, pot spune, fără să mă laud, c-am avut-o.

HELICON: Vrei să m-asculţi şi să afli ce te-ameninţă?

CALIGULA (*se opreşte şi se uită la el fix*): Vreau numai luna, Helicon. Ştiu de pe-acum ce mă va ucide. Dar n-am epuizat încă toate

posibilităţile de a-mi trăi viaţa. De aceea şi vreau luna. Dar tu să nu mai vii pe-aici până nu mi-o aduci.

HELICON: Atunci, o să-mi fac datoria şi-o să-ţi spun ce am de spus. Împotriva ta s-a urzit un complot. Conducător e Cherea. Am dat peste tăbliţa asta, din care poţi să afli esenţialul. O pun aici.

Helicon aşază tăbliţa pe unul din scaune şi iese.

CALIGULA: Helicon, unde te duci?

HELICON (*din prag*): Să-ţi caut luna.

Scena IV

Se *aude o bătaie uşoară în uşa opusă*. *Caligula se întoarce brusc şi-l vede pe bătrânul patrician*.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*şovăind*): E voie, Caius?

CALIGULA (*nerăbdător*): Ei bine! Intră. (*Privindu-l.*) Aşadar, frumoasa mea, ai venit s-o vezi din nou pe Venus!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nu, nu pentru asta. Ssst! Oh! Iartă-mă, Caius… Vreau să spun… Ştii cât de mult ţin la tine… Şi-apoi, tot ce vreau e să-mi sfârşesc bătrâneţile în pace.

CALIGULA: Mai iute! mai iute!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, bun. În sfârşit… (*Foarte repede.*) E foarte grav, asta-i tot.

CALIGULA: Nu, nu e grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce anume, Caius?

CALIGULA: Dar despre ce vorbim, dragostea mea?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*privind în jurul lui*): Adică… (*Se frământă, dar până la urmă explodează.*) Un complot împotriva ta…

CALIGULA: Vezi, ce-ţi spuneam, nu-i defel grav.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Caius, vor să te omoare.

CALIGULA (*se apropie de el şi-l prinde de umeri*): Ştii de ce nu pot să te cred?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*schiţând gestul de ajura*): Pe toţi zeii, Caius…

CALIGULA (*cu blândeţe şi împingându-l uşor către uşă*): Nu jura, nu care cumva să juri. Mai bine ascultă. Dacă-i adevărat ce mi-ai spus, ar trebui să presupun că-ţi trădezi prietenii, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*un pic pierdut*): Caius, vreau să spun că ţin atât de mult la tine…

CALIGULA (*acelaşi ton*): Or, aşa ceva nu pot să presupun. Urăsc atât de mult laşitatea, încât niciodată nu m-aş putea stăpâni să nu

trimit la moarte un trădător. Ştiu bine câte parale faci. Şi e sigur că tu n-ai vrea nici să trădezi, nici să mori.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Desigur, Caius, desigur!

CALIGULA: După cum vezi, aveam dreptate să nu te cred. Nu eşti un laş, nu-i aşa?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Nu...

CALIGULA: Niciun trădător?

PATRICIANUL BĂTRÂN: De la sine-nţeles, Caius.

CALIGULA: Şi, prin urmare, nici complot nu există, spune-mi: nu era decât o simplă glumă?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*descompus*): Glumă, o simplă glumă...

CALIGULA: Nimeni nu vrea să mă omoare, e limpede?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Nimeni, fireşte, nimeni.

CALIGULA (*respirând adânc, apoi încet*): Atunci şterge-o, frumoasa mea. Un om de onoare e un animal atât de rar în această lume, încât n-aş putea să-i suport prea multă vreme prezenţa. Trebuie să rămân singur, ca să gust această mare clipă.

Scena V

Caligula contemplând o clipă, de la locul său, tăbliţa. O ia în mână şi o citeşte. Respiră adânc şi cheamă un soldat din gardă.

CALIGULA: Adu-l pe Cherea! (*Soldatul pleacă.*) o clipă. (*Soldatul se opreşte.*) Cu respectul cuvenit.

Soldatul iese. Caligula măsoară un timp încăperea de la un capăt la altul. Apoi se îndreaptă spre oglindă.

CALIGULA: Idiotule, te hotărâseşi să fii logic. Aş vrea să ştiu numai până unde o să mergi cu asta. (*Ironic.*) Crezi că dacă ţi-ar aduce luna, toate au să se schimbe, nu-i aşa? Ce-i deocamdată imposibil ar deveni posibil şi, deodată, dintr-o singură lovitură, totul s-ar transfigura. De ce nu, Caligula? Cine poate şti? (*Se uită de jur-împrejur.*) Din ce în ce mai puţină lume în jurul meu, ce ciudat! (*Către imaginea din oglindă, cu o voce surdă.*) Prea mulţi morţi, prea mulţi morţi, prea mulţi morţi, şi asta pustieşte locul. Chiar dacă mi s-ar aduce luna, tot nu mă pot întoarce la începuturi. Chiar dacă morţii ar fremăta din nou sub mângâierea soarelui, crimele tot n-ar intra în pământ. (*Cu un accent furios.*) Logica, iubite Caligula, trebuie să-ţi urmezi logica. Puterea până la capăt, dăruirea până la capăt. Nu, nu te poţi întoarce la începuturi, trebuie să mergi până la mistuirea totală!

Intră Cherea.

Scena VI

Răsturnat în jilţul său, Caligula s-a înfăşurat în mantie până la gât. Arată extenuat.

CHEREA: M-ai chemat, Caius?

CALIGULA (*şoptit*): Da, Cherea. Gardă! Făclii!

Tăcere.

CHEREA: Ai să-mi spui ceva deosebit?

CALIGULA: Nu, Cherea.

Tăcere.

CHEREA (*puţin enervat*): Eşti sigur că ai nevoie de prezenţa mea?

CALIGULA: Absolut sigur, Cherea. (*Iarăşi un timp de tăcere. Dintr-odată, prevenitor.*) Dar, scuză-mă. Sunt distrat şi te primesc foarte nepoliticos. Ia loc în jilţul acesta şi să stăm de vorbă prieteneşte. Simt nevoia să conversez puţin cu cineva inteligent.

Cherea se aşază. Pentru prima oară de la începutul piesei, Caligula pare firesc.

CALIGULA: Cherea, tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri şi cu suflete la fel de mari ar putea, cel puţin o dată în viaţa lor, să-şi vorbească din toată inima, ca şi cum s-ar afla goi unul în faţa celuilalt, eliberaţi de prejudecăţi, de interese personale şi de minciunile din care trăiesc?

CHEREA: Cred că se poate, Caius. Dar nu cred că tu eşti capabil s-o faci.

CALIGULA: Ai dreptate. Voiam numai să ştiu dacă gândeşti ca mine. Să ne punem, aşadar, măştile. Să ne folosim minciunile. Să vorbim ca şi cum ne-am bate, înarmaţi până-n dinţi. Cherea, de ce nu mă iubeşti?

CHEREA: Fiindcă n-am ce iubi la tine, Caius. Fiindcă astfel de lucruri nu se poruncesc. În sfârşit, fiindcă te-nţeleg foarte bine şi fiindcă omul nu poate iubi acela dintre chipurile sale pe care încearcă să-l ascundă în sine însuşi.

CALIGULA: De ce mă urăşti?

CHEREA: Aici te înşeli, Caius. Nu te urăsc. Te consider dăunător şi crud, egoist şi vanitos. Dar nu pot să te urăsc atâta vreme cât ştiu că nu eşti fericit. Şi nici de dispreţuit nu pot, fiindcă ştiu că nu eşti laş.

CALIGULA: Atunci, de ce vrei să mă omori?

CHEREA: Ţi-am spus doar: te consider dăunător. Mie-mi place

siguranţa şi am nevoie de ea. Cei mai mulţi dintre oameni sunt ca mine. Adică incapabili să trăiască într-un univers în care gândirea cea mai stranie poate într-o singură clipă să pătrundă în realitate – în care, mai tot timpul, chiar şi pătrunde, ca un cuţit într-o inimă. Nici eu nu vreau să trăiesc într-un asemenea univers. Prefer să fiu stăpân pe mine însumi.

CALIGULA: Siguranţa şi logica nu merg împreună.

CHEREA: Adevărat. N-o fi logic, dar e sănătos.

CALIGULA: Continuă.

CHEREA: E tot ce-am avut de spus. Logica ta nu pot s-o accept. Eu am altă opinie despre îndatoririle mele de om. Ştiu că cei mai mulţi dintre supuşii tăi gândesc ca mine. Ne stânjeneşti pe toţi. E firesc să dispari.

CALIGULA: Foarte clar, totul, şi cât se poate de legitim. Pentru cei mai mulţi dintre oameni ar fi chiar de la sine înţeles. Pentru tine, însă, nu. Tu eşti inteligent, şi inteligenţa se plăteşte scump sau se neagă. Eu plătesc. Dar tu, de ce nu vrei nici să ţi-o negi, nici să plăteşti?

CHEREA: Pentru că eu am poftă să trăiesc şi să fiu fericit. Consider că, dacă împingi absurdul până la ultima lui consecinţă, nu se poate niciuna, nici alta. Eu sunt ca toată lumea. Adesea, ca să mă simt liber, doresc şi eu moartea celor pe care-i iubesc sau râvnesc şi eu la femeile pe care legile familiei sau ale prieteniei îmi interzic să le râvnesc. Dacă aş fi logic, ar trebui atunci să ucid sau să posed. Consider însă că asemenea idei tulburi n-au nicio însemnătate. Dacă toată lumea s-ar îmbulzi să le înfăptuiască, n-am putea nici să trăim, nici să fim fericiţi. Ţi-o spun încă o dată, numai asta are însemnătate pentru mine.

CALIGULA: Atunci, e de presupus că tu crezi într-o anume idee superioară.

CHEREA: Cred că unele fapte sunt mai frumoase decât altele.

CALIGULA: Iar eu cred că toate sunt la fel.

CHEREA: Ştiu, Caius, de asta nici nu te urăsc. Dar ne stânjeneşti şi trebuie să dispari.

CALIGULA: Foarte înţelept. Dar de ce să mi-o spui şi să-ţi rişti viaţa?

CHEREA: Fiindcă m-ar înlocui alţii şi nu-mi place să mint.

Tăcere.

CALIGULA: Cherea!

CHEREA: Da, Caius.

CALIGULA: Tu nu crezi că doi oameni la fel de mândri şi cu suflete la fel de mari ar putea, cel puţin o dată în viaţa lor, să-şi vorbească din toată inima?

CHEREA: Cred că, până acum, asta am şi făcut.

CALIGULA: Da, Cherea. Şi totuşi mă socoteai incapabil de aşa ceva.

CHEREA: Am greşit, Caius, o recunosc şi-ţi mulţumesc. Acum ţi-aştept sentinţa.

CALIGULA (*distrat*): Sentinţa? A! Vrei să zici… (*Scoţând tăbliţa de sub mantie*.) Cherea, cunoşti asta?

CHEREA: Ştiam că se află în mâinile tale.

CALIGULA (*cu însufleţire*): Da, Cherea, şi însăşi sinceritatea ta era prefăcută. Cei doi oameni nu şi-au vorbit din toată inima. Dar n-are importanţă. Acum, să terminăm cu jocul de-a sinceritatea şi să reluăm viaţa de mai înainte. Trebuie să încerci şi tu să-nţelegi ce vreau să spun eu, să-nduri şi tu jignirile şi toanele mele. Ascultă, Cherea! Această tăbliţă e singura dovadă.

CHEREA: Eu plec, Caius. M-am săturat de jocu-ăsta schimonosit. Îl cunosc prea bine şi nu vreau să-l mai văd.

CALIGULA (*cu aceeaşi voce însufleţită şi politicoasă*): Mai stai puţin. E singura dovadă, nu?

CHEREA: Nu cred că ai nevoie de dovezi ca să condamni un om la moarte.

CALIGULA: Adevărat. Dar, cel puţin o dată, vreau şi eu să mă contrazic. Asta nu supără pe nimeni. Şi-i atât de bine să te contrazici din când în când! E odihnitor. Am nevoie de odihnă, Cherea.

CHEREA: Nu-nţeleg şi nu-mi plac asemenea complicaţii.

CALIGULA: Desigur, Cherea. Tu eşti un om sănătos. Tu nu-ţi doreşti nimic extraordinar. (*Izbucnind în râs*.) Tu vrei să trăieşti şi să fii fericit. Doar atât!

CHEREA: Cred c-ar fi bine să ne oprim aici.

CALIGULA: Nu încă. Puţină răbdare, vrei? Mă aflu în posesia acestei dovezi, uite-o. Vreau să-mi închipui că n-aş putea să vă condamn la moarte fără ea. Asta-i raţiunea mea, modalitatea mea de-a mă odihni. Ei bine! Uite ce devin dovezile în mâna unui împărat.

Apropie tăbliţa de o făclie. *Cherea vine lângă el*. *Făclia îi separă*. *Tăbliţa se topeşte*.

CALIGULA: Uite, conspiratorule! Se topeşte şi, pe măsură ce

această dovadă dispare, o lumină de nevinovăţie îţi inundă faţa. Ce frunte impresionanta şi curată ai, Cherea! Şi ce frumos lucru, un nevinovat, ce frumos! Admiră-mi puterea! Nici chiar zeii n-ar putea să redea nevinovăţia, fără ca mai înainte să fi pedepsit. Dar împăratul tău n-are nevoie decât de-o flacără pentru a te izbăvi şi încuraja. Continua, Cherea, du-ţi până la capăt strălucitul raţionament pe care mi l-ai expus adineauri. Împăratul tău îşi aşteaptă odihna. E modalitatea lui de a trăi şi de a fi fericit.

Cherea îl priveşte pe Caligula uluit. Are un gest abia schiţat, gata parcă să-l înţeleagă, deschide gura, apoi iese brusc. Caligula continuă *să ţină tăbliţa deasupra flăcării şi, zâmbind, îl urmăreşte pe Cherea cu privirea.*

Cortina

ACTUL AL PATRULEA

Scena I

Scena se află în semiobscuritate. Intră Cherea şi Scipio. Cherea se duce în dreapta, apoi în stânga şi se întoarce către Scipio.

SCIPIO (*mohorât*): Ce vrei de la mine?

CHEREA: Timpul ne zoreşte. Trebuie să fim hotărâţi pentru ceea ce urmează să facem.

SCIPIO: Cine-ţi spune că nu sunt hotărât?

CHEREA: N-ai venit la adunarea noastră de ieri.

SCIPIO (*întorcându-se*): Adevărat, Cherea.

CHEREA: Scipio, sunt mai bătrân decât tine şi nu obişnuiesc să cer ajutorul nimănui. Dar adevărul e că am nevoie de tine. Acest omor impune chezaşi demni de respect. În mijlocul atâtor vanităţi rănite şi al atâtor spaime nemernice, numai tu şi cu mine avem motive curate. Chiar dacă ne părăseşti, ştiu că n-ai să trădezi nimic. Dar asta mi-e totuna. Un singur lucru doresc – să rămâi cu noi.

SCIPIO: Te-nţeleg. Dar îţi jur că nu pot.

CHEREA: Ai trecut deci de partea lui?

SCIPIO: Nu. Dar nici contra lui nu pot să fiu. (*Pauză, apoi surd.*) Dacă l-aş omorî, inima mea tot cu el ar fi.

CHEREA: Şi totuşi, el l-a omorât pe tatăl tău!

SCIPIO: Da, de-aici începe totul. Dar tot aici se şi sfârşeşte.

CHEREA: El neagă ceea ce tu mărturiseşti. Batjocoreşte ceea ce tu venerezi.

SCIPIO: Adevărat, Cherea. Şi cu toate astea, ceva din mine îi

seamănă. Aceeaşi văpaie ne arde inima la amândoi.

CHEREA: Vine un ceas când trebuie să alegi. Eu am înăbuşit în mine tot ce putea să-i semene.

SCIPIO: Eu nu pot să mai aleg, fiindcă, în afară de propria-mi suferinţă, sufăr şi pentru suferinţa lui. Nenorocirea mea e că înţeleg totul.

CHEREA: Şi-atunci, te-ai hotărât să-i dai dreptate.

SCIPIO (*într-un ţipăt*): O! Te rog, Cherea, pentru mine nimeni, absolut nimeni n-o să mai aibă vreodată dreptate.

Pauză, se privesc.

CHEREA (*emoţionat, înaintând spre Scipio*): Să ştii că-l urăsc mai mult pentru ceea ce a făcut din tine.

SCIPIO: Da, el m-a învăţat să vreau totul.

CHEREA: Nu, Scipio, el te-a adus la disperare. Şi a împinge un suflet tânăr la disperare e o crimă mai mare decât toate cele pe care le-a săvârşit până acum. Îţi jur că asta mi-ar ajunge lovesc în el cu sete.

Se îndreaptă spre ieşire. Intră Helicon.

Scena II

HELICON: Te căutam, Cherea. Caligula organizează aici o mică reuniune prietenească. Va trebui să-l aştepţi. (*Se-ntoarce spre Scipio.*) Dar de tine, porumbelule, nu-i nevoie. Poţi să pleci.

SCIPIO (*înainte de a ieşi, se întoarce către Cherea*): Cherea!

CHEREA (*foarte blând*): Da, Scipio.

SCIPIO: Încearcă să-nţelegi.

CHEREA (*foarte blând*): Nu, Scipio.

Scipio şi Helicon ies.

Scena III

Zgomot de arme în culise. Din dreapta apar doi soldaţi din gardă, conducându-i pe patricianul bătrân şi pe primul patrician, care dau semne de mare spaimă.

PRIMUL PATRICIAN (*către soldat, cu un glas pe care-l vrea cât mai ferm*): În definitiv, ce vrea de la noi la ora asta din noapte?

SOLDATUL (*arătând spre jilţurile din dreapta*): Şezi acolo.

PRIMUL PATRICIAN: Dacă-i vorba să ne omoare ca pe ceilalţi, nu-i nevoie de-atâtea complicaţii.

SOLDATUL: Şezi acolo, catâr bătrân!

PATRICIANUL BĂTRÂN: Să ne-aşezăm. Omul acesta nu ştie nimic. E limpede.

SOLDATUL: Da, frumoasa mea, e limpede.

Iese.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să lucrăm repede, ştiam eu. Acum ne-aşteaptă tortura.

Scena IV

CHEREA (*calm*, *aşezându-se*): Despre ce-i vorba?

PRIMUL PATRICIAN şi PATRICIANUL BĂTRÂN (*deodată*): Complotul e descoperit.

CHEREA: Şi-acum?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*tremurând*): Tortura.

CHEREA (*nepăsător*): Mi-amintesc că împăratul i-a dat optzeci şi una de mii de sesterţi unui sclav care furase, dar pe care tortura nu l-a făcut să mărturisească nimic.

PRIMUL PATRICIAN: Halal consolare!

CHEREA: Nu, dar e o dovadă că-i place curajul. Ar trebui să ţineţi seama de asta. (*Către patricianul bătrân*.) Ce-ar fi dacă n-ai mai clănţăni atâta din dinţi? Nu pot să sufăr zgomotul ăsta.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Vezi că…

PRIMUL PATRICIAN: Destul cu vorbăria! E-n joc viaţa noastră.

CHEREA (*fără să se mişte*): Cunoaşteţi vorba favorită a lui Caligula?

PATRICIANUL BĂTRÂN (*gata să plângă*): Da. Îi spune călăului: „Omoară-l încet, ca să simtă că moare”.

CHEREA: Nu, e alta mai bună. După o execuţie, cască şi spune foarte serios: „Ce admir mai mult e nepăsarea mea”.

PRIMUL PATRICIAN: Auziţi?

Zgomot de arme.

CHEREA: Vorba asta trădează un om slab.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Ce-ar fi dacă n-ai mai filosofa atâta? Nu pot să sufăr.

Prin fund apare un soldat care aduce câteva arme şi le aranjează pe un scaun.

CHEREA (*care nu l-a văzut*): Cel puţin să recunoaştem că omul ăsta exercită asupra noastră o influenţă de netăgăduit. Te sileşte să gândeşti. Sileşte pe toată lumea să gândească. Nesiguranţa, iată ceea ce te face să gândeşti. De asta îl şi urmăreşte ura atâtor oameni.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*tremurând*): Priveşte!

CHEREA (*zărind armele, cu vocea un pic schimbată*): Poate că

aveai dreptate.

PRIMUL PATRICIAN: Trebuia să ne grăbim. Am aşteptat prea mult.

CHEREA: Da. E o lecţie care vine cam târziu.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dar e o nebunie. Nu vreau să mor.

Se ridică şi vrea să fugă. Doi soldaţi sar şi-l reţin cu forţa, după ce mai întâi l-au pălmuit. Primul patrician cade zdrobit pe scaunul său. Cherea murmură ceva nedesluşit. Deodată, prin fund, ţâşneşte o muzică stranie, stridentă şi săltăreaţă, de sistre şi ţimbale. Patricienii tac şi privesc. Caligula, în rochie scurtă de dansatoare, cu flori pe cap, apare ca o umbră chinezească în spatele cortinei din fundul scenei, mimează câteva mişcări ridicole de dans şi dispare. Aproape imediat, un soldat anunţă cu voce solemnă: Spectacolul s-a terminat! În acest timp, Caesonia s-a strecurat tăcută în spatele spectatorilor. Vorbeşte cu o voce neutră, care-i face totuşi să tresară.

Scena V

CAESONIA: Caligula mi-a dat sarcina să vă spun că în mod obişnuit vă chema aici pentru treburi de stat, dar azi v-a invitat să împărtăşiţi cu el o emoţie artistică. (*Pauză, apoi cu aceeaşi voce.*) A adăugat, de altfel, că aceluia care nu i-o va împărtăşi i se va tăia capul. (*Patricienii tac.*) Mă iertaţi că stărui. Dar trebuie să vă-ntreb dacă dansul a fost frumos.

PRIMUL PATRICIAN (*după o clipă de şovăire*): A fost frumos, Caesonia.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*cu imensă recunoştinţă*): Oh! Da, Caesonia!

CAESONIA: Şi tu, Cherea?

CHEREA (*rece*): De mare artă.

CAESONIA: Perfect, mă pot duce atunci să-l informez pe Caligula.

Scena VI

Intră Helicon.

HELICON: Spune-mi, Cherea, chiar a fost de mare arta?

CHEREA: Într-un fel, da.

HELICON: Înţeleg. Eşti foarte tare, Cherea. Fals ca un om cinstit. Dar tare, într-adevăr. Eu nu sunt tare. Şi, cu toate astea, n-am să-ngădui să vă atingeţi de Caius, chiar dacă el însuşi doreşte acest lucru.

CHEREA: N-am priceput nimic din ce-ai spus. Dar te felicit

pentru devotamentul tău. Îmi plac slugile bune.

HELICON: Te ţii tare mândru, ce să zic? Da, slujesc un nebun. Dar tu, tu pe cine slujeşti? Virtutea? Am să-ţi spun ce gândesc în privinţa asta. M-am născut sclav. Aşa că, omule cinstit, aria virtuţii eu am dansat-o mai întâi sub bici. Caius nu mi-a ţinut discursuri. M-a eliberat şi m-a adus în palatul lui. Aşa am putut să dau ochii cu voi, virtuoşii. Şi am văzut că arătaţi rău şi mirosiţi urât, răspândiţi mirosul fad al celor care n-au suferit şi n-au riscat niciodată nimic. V-am văzut drapajele nobile, dar şi oboseala din inimi, faţa meschină, mâna furişată. Voi, judecători? Voi, care ţineţi tarabă de virtute, care visaţi la siguranţa voastră cum visează fetele la dragoste, care veţi muri totuşi înfricoşaţi, fără să ştiţi c-aţi minţit toată viaţa, voi o să îndrăzniţi să-l judecaţi pe cel care a suferit fără măsură şi care sângerează zilnic sub mii de alte răni? Mai întâi va trebui să mă loviţi pe mine, fiţi siguri de asta! Dispreţuieşte sclavul, Cherea! E mai presus de virtutea ta, fiindcă tot mai poate să-l iubească pe-acest stăpân nenorocit, pe care-l va apăra împotriva nobilelor voastre minciuni, a gurilor voastre trădătoare.

CHEREA: Dragă Helicon, te laşi furat de elocinţă. Cinstit vorbind, pe vremuri aveai gusturi mai alese.

HELICON: Îmi pare rău, crede-mă! Iată ce-nseamnă să fi avut prea mult de-a face cu voi. Soţii bătrâni ajung să semene atât de mult unul cu altul, încât până la urma nu-i mai deosebeşti între ei. Dar o să-mi revin eu, nu te teme, o să-mi revin. Numai că… Uite, vezi faţa asta? Bun. Priveşte-o bine! Perfect. Acum ţi-ai văzut duşmanul.

Iese.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Staţi aici, staţi aici! Eu tare-aş vrea să plec. (*Aspiră puternic*.) Aici miroase a mort.

PRIMUL PATRICIAN: Sau a minciună. (*Cu tristeţe*.) Le-am spus că dansul a fost frumos.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*împăciuitor*): A şi fost, într-un fel. A şi fost.

Intră, vijelioşi, mai mulţi patricieni şi cavaleri.

Scena VIII

AL DOILEA PATRICIAN: Ce s-a întâmplat? Ştiţi ceva? Ne-a chemat împăratul.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*distrat*): Probabil pentru dans.

AL DOILEA PATRICIAN: Ce dans?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Da, în sfârşit, emoţia artistică.

AL TREILEA PATRICIAN: Mi s-a spus că împăratul e foarte bolnav.

PRIMUL PATRICIAN: Este.

AL TREILEA PATRICIAN: Ce are? (*Plin de încântare*.) Pe toţi zeii, o să moară?

PRIMUL PATRICIAN: Nu cred. Boala lui nu-i mortală decât pentru alţii.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Dacă-ndrăznim s-o spunem.

AL DOILEA PATRICIAN: Te-nţeleg. Dar n-are şi altă boală, mai puţin gravă şi mai folositoare pentru noi?

PRIMUL PATRICIAN: Nu, boala asta a lui nu suferă concurenţă, îmi daţi voie, trebuie să-l văd pe Cherea.

Iese. *Intră Caesonia*. *O clipă, tăcere*.

Scena VII

CHEREA: Şi-acum trebuie să acţionăm repede. Staţi aici amândoi. Noaptea asta vom fi o sută.

Iese.

Scena IX

CAESONIA (*cu un aer indiferent*): Caligula suferă de stomac. A vărsat sânge.

Patricienii se îmbulzesc în jurul ei.

AL DOILEA PATRICIAN: O! Zei atotputernici, fac legământ că, dacă se vindecă, dau pentru tezaurul statului două sute de mii de sesterţi.

AL TREILEA PATRICIAN (*exagerat*): Jupiter, ia-mi mie viaţa în schimbul vieţii lui.

Caligula a intrat cu o clipă mai înainte. *Ascultă*.

CALIGULA (*înaintând spre cel de-al doilea patrician*): Lucius, îţi primesc ofranda şi-ţi mulţumesc. Vistiernicul meu se va-nfiinţa mâine la tine. (*Se duce la cel de-al treilea patrician şi-l îmbrăţişează*.) Nici nu-ţi dai seama cât sunt de emoţionat. (*O clipă de tăcere, apoi cu gingăşie*.) Aşadar, ţii la mine?

AL TREILEA PATRICIAN (*convins*): O! Cezar, nu-i nimic pe lume ce n-aş da numaidecât pentru tine.

CALIGULA (*îmbrăţişându-l din nou*): A! E prea mult, Cassius, nici nu merit atâta dragoste. (*Cassius schiţează un gest de protest*.) Nu, nu, îţi spun. Sunt nevrednic de ea. (*Cheamă doi soldaţi*.) Luaţi-l! (*Către

Cassius, cu blândeţe.) Du-te, prietene. Şi aminteşte-ţi că împăratul ţi-a dat inima lui.

AL TREILEA PATRICIAN (*vag neliniştit*): Dar unde să mă ducă?

CALIGULA: Ei, asta-i, la moarte. Doar ţi-ai dat viaţa pentru a mea. Mă simt mai bine acum. Nu mai am nici măcar gustul acela oribil de sânge în gură. Tu m-ai vindecat. Cassius, eşti fericit că poţi să-ţi dai viaţa pentru un altul, când acest altul se cheamă Caligula? Iată-mă din nou gata pentru toate serbările.

Soldaţii îl târăsc pe cel de-al treilea patrician, care se împotriveşte şi urlă.

AL TREILEA PATRICIAN: Nu vreau! Doar am glumit.

CALIGULA (*visător, printre urlete*): Curând, căile de lângă mare vor fi aşternute cu mimoze. Femeile vor purta rochii uşoare. Un imens cer senin şi sonor, Cassius! Zâmbetele vieţii!

Cassius e *gata să iasă. Caesonia îl împinge uşor.*

CALIGULA (*întorcându-se, deodată serios*): Dragul meu, dacă ai fi iubit cu adevărat viaţa, nu ţi-ai fi pus-o în joc atât de imprudent.

Cassius e scos afară.

CALIGULA (*revenind la masă*): Şi când ai pierdut, trebuie totdeauna să plăteşti. (*Pauză.*) Vino, Caesonia. (*Se întoarce către ceilalţi.*) Să nu uit, mi-a venit o idee grozavă, pe care vreau să v-o împărtăşesc şi vouă. Domnia mea a fost prea fericită până acum. Nici ciumă universală, nici religie sângeroasă, nici măcar o lovitură de stat, pe scurt, nimic care să vă poată trece în posteritate. Poate din cauza asta, vedeţi, tot încerc eu să compensez cuminţenia destinului. Vreau să spun... nu ştiu dacă m-aţi înţeles... (*Mic hohot de râs.*) În sfârşit, o să iau eu locul ciumei. (*Schimbând tonul.*) Ssst, tăcere! Iată-l pe Cherea. E rândul tău, Caesonia.

Iese. Intră Cherea şi primul patrician.

Scena X

Caesonia se duce repede înaintea lui Cherea.

CAESONIA: Caligula a murit.

Se întoarce, ca şi cum ar plânge, şi-i fixează cu privirea pe ceilalţi care tac. Toţi sunt consternaţi, dar fiecare din alte motive.

PRIMUL PATRICIAN: Eşti... eşti sigură de această nenorocire? Nu-i cu putinţă, doar mai adineauri a dansat.

CAESONIA: Tocmai. Efortul ăsta l-a dat gata.

Cherea trece repede de la unul la altul, apoi se întoarce spre

Caesonia. Toată lumea tace.

CAESONIA (*încet*): Cherea, tu nu spui nimic?

CHEREA (*foarte încet*): E o mare nenorocire, Caesonia.

Caligula intră zgomotos şi merge de-a dreptul la Cherea.

CALIGULA: Bine jucat, Cherea. (*Se întoarce pe ioc, apoi îi priveşte pe ceilalţi. Supărat.*) Ei bine! am dat greş. (*Către Caesonia.*) Nu uita ce ţi-am spus.

Iese.

Scena XI

Caesonia îl urmăreşte cu privirea, tăcută.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*însufleţit de o speranţă inepuizabilă*): Să fie oare bolnav, Caesonia?

CAESONIA (*privindu-l cu ură*): Nu, frumoasa mea, ceea ce tu habar n-ai e că omul acesta nu doarme decât două ceasuri pe noapte şi că restul timpului, incapabil să se odihnească, rătăceşte prin galeriile palatului. Habar n-ai şi nici nu te-ai întrebat vreodată la ce gândeşte fiinţa asta în timpul atâtor ceasuri ucigătoare, din miez de noapte până-n zori de zi. Bolnav? Nu, nu este. Doar dacă nu inventezi tu un nume şi un remediu pentru ulcerele care-i mistuie sufletul.

CHEREA (*care pare înduioşat*): Ai dreptate, Caesonia. Noi nu ignorăm că împăratul...

CAESONIA (*mai repede*): Nu, nu ignoraţi nimic. Dar, ca toţi cei lipsiţi de suflet, nu-i puteţi suferi pe cei care au prea mult. Prea mult suflet! Iată ce vă stinghereşte, nu? Şi-atunci numim asta boală; pedanţii nerozi au găsit o justificare şi sunt mulţumiţi. (*Pe alt ton.*) Cherea, te-ai priceput vreodată la dragoste?

CHEREA (*din nou el însuşi*): Acum suntem prea bătrâni, ca să mai învăţăm, Caesonia. Şi-apoi, nu-i sigur că împăratul ne-ar lăsa timp s-o facem.

CAESONIA (*care şi-a revenit*): Adevărat. (*Se aşază.*) Era să uit instrucţiunile lui Caligula. Aflaţi că ziua de azi e consacrată artei.

PATRICIANUL BĂTRÂN: După calendar?

CAESONIA: Nu, după Caligula. A convocat aici câţiva poeţi. Le va propune să facă o compunere improvizată pe un subiect dat. Doreşte să concureze neapărat şi aceia dintre voi care sunteţi poeţi. S-a referit, îndeosebi, la tânărul Scipio şi la Metellus.

METELLUS: Dar nu suntem pregătiţi.

CAESONIA (*ca şi cum n-ar fi auzit, cu o voce inexpresivă*):

Desigur că vor fi şi recompense. După cum, de asemenea, şi pedepse. (*Vagă agitaţie printre ceilalţi.*) Vă pot spune, confidenţial, că nu sunt prea grave.

Intră Caligula. Arată mai sumbru ca niciodată.

Scena XII

CALIGULA: E pregătit totul?

CAESONIA: Totul. (*Către un soldat din gardă.*) Să intre poeţii.

Intră, doi câte doi, o duzină de poeţi care coboară spre dreapta, în pas cadenţat.

CALIGULA: Şi ceilalţi?

CAESONIA: Scipio şi Metellus!

Amândoi se alătură grupului de poeţi. Caligula se aşază în fund, la stânga, odată cu Caesonia şi cu restul patricienilor. Tăcere de o clipă.

CALIGULA: Subiect – moartea. Timp – un minut.

Poeţii scriu în mare grabă pe tăbliţele lor.

PATRICIANUL BĂTRÂN: Cine va forma juriul?

CALIGULA: Eu, n-ajunge?

PATRICIANUL BĂTRÂN: Oh! Da. Cu prisosinţă.

CHEREA: Caius, participi şi tu la concurs?

CALIGULA: Inutil. Mi-am făcut de mult compunerea inspirată de acest subiect.

PATRICIANUL BĂTRÂN (*îndatoritor*): De unde-am putea să ne-o procurăm şi noi?

CALIGULA: În felul meu, o recit zilnic.

Caesonia îl priveşte neliniştită.

CALIGULA (*brutal*): Nu-ţi place cum arăt?

CAESONIA (*blând*): Îţi cer iertare.

CALIGULA: Ah! Te rog, fără umilinţă. Mai ales, fără umilinţă. Eşti şi-aşa greu de suportat, darămite umilinţa ta!

Caesonia îşi revine încet.

CALIGULA (*către Cherea*): Să continuăm. E singura compunere pe care am făcut-o. Dar ea constituie şi dovada că sunt singurul artist pe care l-a cunoscut Roma, auzi, Cherea, singurul care-şi pune de acord gândirea cu faptele sale.

CHEREA: E numai o chestiune de putere.

CALIGULA: Într-adevăr. Ceilalţi crează numai fiindcă sunt lipsiţi de putere. Eu n-am nevoie de o operă scrisă: trăiesc. (*Cu brutalitate.*) Hei, voi de-acolo, sunteţi gata?

METELLUS: Cred că da.

TOŢI: Da.

CALIGULA: Bun, acum ascultaţi-mă cu atenţie. Veţi ieşi din rânduri. Eu voi fluiera. Primul va începe să citească. La fluierul meu să se oprească, pentru ca al doilea să înceapă. Şi-aşa mai departe. Victorios, desigur, va fi acela a cărui compunere nu va fi întreruptă de fluier. Pregătiţi-vă! (*Se întoarce către Caesonia*, *confidenţial*.) E nevoie de organizare în toate, chiar şi în artă.

Fluier.

PRIMUL POET: Moarte, când dincolo de ţărmurile negre…

Fluier. *Poetul coboară spre stânga*. *Ceilalţi vor face la fel*. *Scenă mecanică*.

AL DOILEA POET: Cele trei Parce în peştera lor…

Fluier.

AL TREFLA POET: Te chem, o, moarte…

Fluier furios. *Al patrulea poet înaintează şi ia o poză declamatorie*. *Fluierul răsună mai înainte ca el să înceapă*.

AL CINCILEA POET: Când eram copil mic…

CALIGULA (*urlând*): Nu! Ce legătură poate să aibă copilăria unui imbecil cu acest subiect? Vrei să-mi spui care-i legătura?

AL CINCILEA POET: Caius, dar n-am terminat…

Fluier strident.

AL ŞASELEA POET (*înaintează*, *dregându-şi vocea*): Neînduplecată, ea se-ndreaptă…

Fluier.

AL ŞAPTELEA POET (*misterios*): Tainică şi difuză cuvântare…

Fluier întrerupt. *Scipio înaintează fără tăbliţe*.

CALIGULA: Scipio, e rândul tău. N-ai tăbliţe?

SCIPIO: N-am nevoie.

CALIGULA: Să vedem.

Îşi molfăie fluierul între buze.

SCIPIO (*foarte aproape de Caligula*, *fără să-l privească şi cu un soi de oboseală*):

„Goană după fericirea care purifică făpturi.
Ceruri peste care soarele inundă.
Sălbatice şi unice serbări, delirul meu fără speranţă!…”

CALIGULA (*blând*): Vrei să te opreşti? (*Către Scipio*.) Eşti prea tânăr ca să cunoşti adevăratele lecţii ale morţii.

SCIPIO (*fixându-l pe Caligula*): Eram prea tânăr ca să-l pierd pe tata.

CALIGULA (întorcându-*se brusc*): Hei, voi, strângeţi rândurile! Un fals poet e o pedeapsă prea mare pentru gustul meu. Gândeam până azi să vă păstrez ca aliaţi şi, uneori, mi-am închipuit că aţi putea forma ultima falangă a apărătorilor mei. Dar e-n zadar şi va trebui să v-arunc în tabăra duşmanilor mei. Dacă şi poeţii se ridică împotriva mea, atunci pot spune că acesta-i sfârşitul. Ieşiţi în ordine! O să defilaţi pe dinaintea mea, lingându-vă tăbliţele, ca să ştergeţi urmele grozăviilor voastre. Atenţie! Înainte, marş!

Fluierături ritmate. Mergând în pas cadenţat, poeţii ies prin dreapta, lingându-şi nemuritoarele tăbliţe.

CALIGULA (*în şoaptă*): Ieşiţi cu toţii!

La uşă, Cherea îl reţine pe primul patrician, prinzându-l de umăr.

CHEREA: A sosit momentul.

Tânărul Scipio, care a auzit, ezită pe pragul uşii, de unde revine spre Caligula.

CALIGULA (*cu răutate*): Nu poţi să mă laşi în pace, aşa cum o face acum tatăl tău?

Scena XIII

SCIPIO: Zău, Caius, toate astea-s fără rost. Ştiu bine că ai ales.

CALIGULA: Lasă-mă!

SCIPIO: O să te las, fireşte, fiindcă acum sunt sigur că te-am înţeles. Nici pentru tine, nici pentru mine, care-ţi semăn atât de mult, nu mai există ieşire. O să plec undeva departe, să caut raţiunea tuturor acestor lucruri. (*Pauză, se uită la Caligula. Cu o mare emoţie.*) Adio, scumpe Caius. Când totul se va fi terminat, să nu uiţi că te-am iubit.

Iese. Caligula se uită la el. Schiţează un gest. Dar se scutură cu brutalitate şi se întoarce spre Caesonia.

CAESONIA: Ce-a vrut să spună?

CALIGULA: Depăşeşte puterea ta de înţelegere.

CAESONIA: La ce te gândeşti?

CALIGULA: La el. Şi la tine, de asemenea. Dar e acelaşi lucru.

CAESONIA: Ce-i cu tine?

CALIGULA (*privind-o*): Scipio a plecat. S-a sfârşit cu prietenia. Dar tu, mă întreb, tu de ce mai stai aici?...

CAESONIA: Pentru că-ţi plac.

CALIGULA: Nu. Dacă te-aş trimite la moarte, cred c-aş înţelege.

CAESONIA: Ar fi o soluţie. Fă-o! Dar n-ai putea, cel puţin pentru o clipă, să te laşi în voie şi să trăieşti liber?

CALIGULA: Sunt câţiva ani de când tot încerc să trăiesc liber.

CAESONIA: Nu asta voiam să spun. Te rog să mă-nţelegi. E-atât de bine să trăieşti şi să iubeşti cu inima plină de puritate!

CALIGULA: Fiecare îşi câştigă puritatea cum poate. Eu, urmărind esenţialul. Ceea ce, de altfel, nu m-ar împiedica să pun să te omoare. (*Râde*.) Ar fi încoronarea carierei mele.

Caligula se ridică şi răsuceşte oglinda către sine. *Merge în cerc*, *lăsându-şi braţele să spânzure moi*, *aproape fără gesturi*, *ca o fiară*.

CALIGULA: Ce ciudat! Când nu omor, mă simt singur. Cei vii n-ajung să-mi populeze universul şi să-mi spulbere plictiseala. Când vă găsiţi cu toţii aici, mă faceţi să simt un gol fără sfârşit în care nu pot privi. Nu mă simt bine decât printre morţii mei. (*Se postează cu faţa la public*, *puţin aplecat înainte*, *a uitat de Caesonia*.) Ei sunt adevăraţi. Sunt ca şi mine. M-aşteaptă şi mă zoresc. (*Dă din cap*.) Întreţin dialoguri lungi cu unul sau cu altul dintre cei care strigau către mine să-i graţiez şi cărora eu am poruncit să li se taie limba.

CAESONIA: Vino! Întinde-te lângă mine! Pune-ţi capul pe genunchii mei! (*Caligula ascultă*.) Acum te simţi bine. E-atâta tăcere!

CALIGULA: Atâta tăcere! Exagerezi. Tu n-auzi acest zăngănit de săbii? (*Se aude*.) Nu percepi aceste mii de şoapte ale urii care stă la pândă?

CAESONIA: Nimeni n-ar îndrăzni…

CALIGULA: Ba da, prostia.

CAESONIA: Ea nu ucide. Ea te face înţelept.

CALIGULA: Ba ucide, Caesonia. Când se consideră ofensată, devine ucigătoare. Oh! Nu mă vor asasina cei cărora le-am omorât copiii sau tatăl. Aceştia au înţeles. Ei sunt de partea mea, au acelaşi gust în gură. Ci ceilalţi, pe care i-am batjocorit şi ridiculizat. În faţa vanităţii lor mă aflu fără apărare.

CAESONIA (*cu vehemenţă*): Te vom apăra noi, suntem încă mulţi care te iubim.

CALIGULA: Sunteţi din ce în ce mai puţini. Am făcut tot ce trebuia pentru asta. Şi-apoi, să fim drepţi, n-am numai prostia împotriva mea, am şi cinstea, şi curajul celor care vor să fie fericiţi.

CAESONIA (*acelaşi joc*): Nu, n-au să te omoare. Sau se va stârni, atunci, din cer o forţă care-i va nimici mai înainte ca ei să te fi atins.

CALIGULA: Din cer! Nu există cer, sărmană femeie! (*Se aşază.*) Dar de ce atâta dragoste, aşa deodată, parcă nu intră în convenţia noastră, nu?

CAESONIA (*care s-a ridicat şi merge*): Nu-i de ajuns că te văd omorându-i pe alţii, mai trebuie să ştiu că şi tu vei fi omorât? Nu-i de ajuns că te accept crud şi sfâşiat, că-ţi simt mirosul de ucigaş când te aşezi peste pântecele meu? Zilnic văd cum moare câte ceva din ce mai e omenesc în tine. (*Se întoarce către el.*) Ştiu că sunt bătrână şi că încep să mă urâţesc. Dar grija ce ţi-o port mi-a crescut atât de mult sufletul, încât mi-e totuna dacă nu mă iubeşti. Aş vrea numai să te văd vindecat, tocmai fiindcă eşti încă un copil. Ai toată viaţa înaintea ta! Şi-n definitiv, ce lucru mai mare vrei decât o viaţă de om?

CALIGULA (*se ridică şi o priveşte*): Te afli aici de foarte multă vreme.

CAESONIA: Adevărat. Dar ai să mă păstrezi, nu-i aşa?

CALIGULA: Nu ştiu. Ştiu numai pentru ce te afli aici: pentru toate nopţile în care plăcerea era ţipăt şi suferinţă, şi pentru tot ce cunoşti din mine. (*O cuprinde în braţe şi, cu o mână, îi dă puţin capul pe spate.*) Am douăzeci şi nouă de ani. Puţin. Dar la ceasul acesta în care viaţa mi-apare totuşi atât de lungă, atât de încărcată de cadavre, atât de împlinită, în sfârşit, tu ai rămas ultimul martor. Şi nu mă pot împiedica să nu simt un fel de duioşie ruşinoasă faţă de bătrâna care vei fi cândva.

CAESONIA: Spune-mi că vrei să mă păstrezi!

CALIGULA: Nu ştiu. Sunt numai conştient şi ăsta-i lucrul cel mai teribil, că singurul sentiment curat pe care mi l-a oferit viaţa până azi e tocmai această duioşie ruşinoasă.

Caesonia se desprinde din braţele lui, *Caligula o urmează*. *Femeia se lipeşte cu spatele de el*, *Caligula o înlănţuie*.

CALIGULA: N-ar fi mai bine ca şi ultimul martor să dispară?

CAESONIA: N-are nicio importanţă. Vorbele tale m-au făcut fericită. Dar de ce să nu pot împărţi cu tine această fericire?

CALIGULA: Cine-ţi spune că nu sunt fericit?

CAESONIA: Fericirea e generoasă. Nu trăieşte din distrugeri.

CALIGULA: Atunci înseamnă că sunt două feluri de fericire, iar eu am ales-o pe aceea a ucigaşilor. Fiindcă sunt fericit. A fost o vreme când credeam că am atins limitele durerii. Ei bine! Nu, se poate merge şi mai departe. Dincolo de graniţa acestui ţinut începe o fericire

stearpă şi măreaţă. Uită-te la mine! (*Caesonia se întoarce spre el.*) Caesonia, îmi vine să râd când mă gândesc că ani de-a rândul Roma întreagă s-a ferit să rostească numele Drusillei. Pentru că ani de-a rândul Roma s-a înşelat. Atunci, de fapt, am înţeles că dragostea nu mi-e de ajuns. Cu atât mai mult o înţeleg azi, când te privesc pe tine. A iubi pe cineva înseamnă a accepta să îmbătrâneşti alături de el. Eu nu sunt capabil de asemenea iubire. Drusilla bătrână ar fi fost ceva mult mai rău decât Drusilla moartă. Obişnuit, credem că omul suferă că, într-o bună zi, fiinţa pe care o iubeşte moare. Dar adevărata lui suferinţă e mai puţin deşartă; îşi dă seama că nici durerea nu durează. Până şi durerea e lipsită de sens. După cum vezi, n-aveam nicio scuză, nici măcar umbra vreunei iubiri, nici amărăciunea vreunei melancolii. N-am niciun alibi. Dar azi, iată-mă şi mai liber decât acum câţiva ani, eliberat şi de amintire, şi de iluzie. (*Râde pătimaş.*) Acum ştiu că nimic nu durează! Să ştii asta! Suntem doar vreo doi-trei în istorie care am făcut cu adevărat experienţa, care am atins această fericire dementă. Caesonia, ai urmărit până la capăt o foarte stranie tragedie. E timpul ca pentru tine să cadă cortina.

Trece din nou în spatele ei şi-şi petrece antebraţul pe după gâtul Caesoniei.

CAESONIA (*înfricoşată*): Fericire să fie această înspăimântătoare libertate?

CALIGULA (*strângând puţin câte puţin, cu braţul, gâtul Caesoniei*):

Fii sigură de asta, Caesonia. Fără ea, aş fi fost un om mulţumit. Datorită ei, am cucerit clarviziunea divină a solitarului. (*Se însufleţeşte tot mai mult, strangulând-o puţin câte puţin pe Caesonia, care cedează fără rezistenţă, cu mâinile un pic desfăcute înainte. Caligula îi vorbeşte, aplecat spre urechea ei.*) Trăiesc, ucid, exercit puterea delirantă a nimicitorului, faţă de care aceea a creatorului pare simplă maimuţăreală. Asta înseamnă să fii fericit. Asta-i fericirea, această cumplită eliberare, acest dispreţ universal, sângele, ura din jurul meu, această izolare fără seamă a omului care-şi are privirea aţintită asupra întregii sale vieţi, bucuria nemăsurată a asasinului nepedepsit, această logică necruţătoare care striveşte vieţi omeneşti (*râde*), care te striveşte pe tine, Caesonia, pentru a realiza, în sfârşit, singurătatea veşnică pe care mi-o doresc.

CAESONIA (*zbătându-se uşor*): Caius!

CALIGULA (*din ce în ce mai exaltat*): Nu, fără duioşie. Trebuie să terminăm, fiindcă timpul ne zoreşte. Timpul ne zoreşte, scumpă Caesonia!

Caesonia horcăie. Caligula o trage spre pat, unde o lasă să cadă.

CALIGULA (*privind-o cu un aer rătăcit, vocea îi este acum răguşită*): Şi tu de asemenea, şi tu erai vinovată. Dar a ucide nu-i soluţia.

Scena XIV

Se învârte de jur-împrejur, rătăcit, se duce la oglindă.

CALIGULA: Caligula! Şi tu de asemenea, şi tu de asemenea, şi tu eşti vinovat. Atunci, ce contează, nu-i aşa, că eşti vinovat ceva mai mult sau ceva mai puţin! Dar cine-ar îndrăzni să mă condamne în această lume fără judecător, în care nimeni nu-i nevinovat! (*Cu toată forţa disperării, lipindu-se de oglindă.*) Vezi bine că Helicon n-a venit. N-o să am luna. Dar ce dureros e să ai dreptate şi să trebuiască să mergi până la mistuirea totală. Fiindcă mi-e frică de mistuirea totală. Zgomot de arme! Nevinovăţia îşi pregăteşte triumful. De ce nu sunt în locul lor! Mi-e frică. Ce dezgustător, după ce i-ai dispreţuit pe ceilalţi, să-ţi simţi sufletul bântuit de-aceeaşi laşitate. Dar nu face nimic. Nici frica nu durează. Voi regăsi acel imens gol în care inima se potoleşte.

Se *dă un pas înapoi, revine spre oglindă. Pare mai calm. Începe să vorbească din nou, dar cu un glas mai scăzut şi mai concentrat.*

CALIGULA: Totul pare atât de complicat. Şi totuşi e atât de simplu. Dacă aş fi avut luna, dacă iubirea mi-ar fi fost de ajuns, totul s-ar fi schimbat. Dar unde să-mi sting setea asta? Ce inimă, ce zeu ar putea să aibă pentru mine profunzimea unui lac? (*îngenunchind şi plângând.*) Nimic în lumea asta şi nici în cealaltă, care să fie pe măsura mea. Ştiu totuşi, după cum şi tu ştii (*întinde mâinile spre oglindă, plângând*), că mi-ar fi de ajuns ca imposibilul să existe. Imposibilul! L-am căutat între hotarele lumii, între propriile hotare. Am întins mâinile (*strigând*), le întind şi acum şi mereu mă izbesc de tine, mereu tu în faţa mea, şi nutresc o ură cumplită contra ta. N-am apucat pe drumul care trebuia, n-ajung la nimic. Libertatea mea nu-i cea bună. Helicon! Helicon! Nimic! Încă nimic. O, ce grea e noaptea asta! Helicon n-o să mai vină: vom fi vinovaţi pe vecie! Noaptea asta e grea ca durerea omenească.

În culise se aude zgomot de arme şi şoapte.

HELICON (*ivindu-se în fund*): Păzea, Caius! Păzea!

O mână nevăzută îl înjunghie pe Helicon. *Caligula se ridică, ia un scaun şi se apropie de oglindă, suflând greu*. *Se observă, simulează un salt înainte și, faţă de mişcarea simetrică a dublului său din oglindă, zvârle scaunul cu toată puterea, urlând*:

CALIGULA: În istorie, Caligula, în istorie!

Oglinda se sparge și-n aceeaşi clipă, prin toate uşile, intră conjuraţii înarmaţi. *Caligula îi întâmpină cu un râs smintit*. *Patricianul bătrân îl loveşte în spate, Cherea – drept în faţă*. *Râsul lui Caligula se preschimbă în horcăieli*. *Lovesc cu toţii*. *Într-un ultim hohot, râzând şi horcăind, Caligula urlă*:

CALIGULA: Tot mai sunt viu!

Cortina